

„Varpas“ išleidžiamas
Ragainėje 20. kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė su
prisiuntimu
Rusijoje . . . 4 rubl.,
Prūsijoje . . . 4 mark.,
Amėrikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kasštūja už kiekvieną ke-
tvirtai dalytą eilutę smulkiu
rasztu spanstą 20 pfen. arka
10 kap. priimami „Varpe“
rėdystėje Bitėnūse per
Lumpėnus, Ostpreussen.

literatūros, politikos ir mokslo menesinis laikrasztis.

Italpa: Ukinikas — Reikia pasinaudoti, j-a. — Antanas Valys, Jonas G. . . . ys. — Audiatur et altera pars, Szernas. — Isz tėvyniszkos dirvos, Q. D. ir K. — Hygiėna, Hygiėjos tarnas, — Isz visur, Dagis. — Baudžiavos Lenkijoje, Liutas. — Algirdis ir Keistutis, didžiū Lietuvos kunigaikszziū, Jonas Vincaitis. — Korespondencijos. — Politika, Krumplys. — Isz produktiszku turgavieciū. — Gromatnyezia. — Apgarsinimai.

Nou Nauju 1890 metu iszeis lietuvisz-
kas ukiszkas laikrasztis vardu „Ukinikas“,
iszleidžiamas rėdystės „Varpo“. Visiems,
doriszcai susiriszusiems su nauju laik-
raszcziu, primename: tegul rengia dēl
jo rasztus, garsina apie jį aplinkiniams
ir taiso kelius iszsiplatinimo. Italpa
„Ukiniko“ placziaus apskelbsime areziau-
siame N. „Varpo“.

Reikia pasinaudoti.

Pelnas isz žemdarbystės paskutiniame de-
szimtmetyje didei susimažino. Dēl susimažinimo
pelno isz žemdarbystės prisidėjo kelios prie-
žastys. Pirmutinė, o su sykiu ir svarbiausia
priežastis yra ta, kad svetimos kaimyniszkos
valstyjos uždėjo didelius muitus ant iszvežamu
isz Rusijos javu; uždėjimas maitu ant grudu viena
didokai apstabdė iszvežimą isz Rusijos visokiū
javu, o antra sumažino ir prekią javu Rusijoje,
nės kitokiū budu rusiszki javai ne butu galėję
vesti konkurencija su javais, atvežamais isz kitu
daliu svieto. Antra priežastis — pasielgimas
tarpininku Žydu, kurie, norėdami kŕdaugiauisei
uždirbti, primaiszydavo į grudus pelus ir kito-
kius niekniekius, o pertai nužemino musu javus
akyse beveik visos Europos. Toliaus pasidau-
ginimas skaitliaus gyventoju, o sykiu su tūmi
dalinimas žemės į mažesnius sklypelius taipgi
turi didelę įtekmę ant susimažinimo pelno isz
žemdarbystės, o tai tokiū budu, kad jau pasi-
darė kur-kas daugiau tokiū giminiu, kurios vos
tik tegali iszmisti isz savo žemės, o pertai ne
gali nei trupuezio, arba tik suvis mažai javu pardūti.
Ir ant galo paskutinė priežastis — pasididinimas
visokiū mokeszcziu.

Dēl tokio susimažinimo pelno isz žemdar-
bystės gyvenimas jūm tolyn, to eis blogyn,

įpacz dēlto, kad suvis negalima praszalinti visas
tas priežastis kurios sumažino pelną isz žemdar-
bystės. Galima tikėtis, toliaus žemdarbystė ne
iszmaitys jau ir szejmynos, o ką jau snekėti
apie atlikimą kitokiū reikalū gyvenimo! Einant ant
medžioklės, ne laikas szunis lakyti! Jau ir dabar
girdėti isz visu pusiu rugojimus ant sunkumo gyve-
nimo ukininku, o tai tikt dēlto, kad pelnas isz žemės
susimažino, o pats darbas ir kiti reikalai gyvenimo
baisei pabrango. Deszimtį metu atgal neretas uki-
ninkas, turintis tikt 60 margu lauko galėjo leisti
mokslan sykiu du sunu į vidutines mokslavietes
arba nors vieną į universitetą ar į kokią-nors
specialiszką augsztesnę mokslavietę; sziantdien-gi
tas pat ukininkas rugoja, vos tikt galys iszsimaityti
su szejmyna ir vaikais, o lyg gali jis pa-
mislyti apie leidimą vaiku į augsztesnius
mokslus, kurie da prietam beveik trigubai
pabrango, įpacz vakarinėse Rusijos rėdybose kur viso-
kias paszialpas gauna beveik tikt vieni ateivei Rusai!

Ką-gi daryti? Ar nuleidus rankas laukti
pakolaik ateitė ne permainsys, ne pagerins tokį
musu padėjimą, arba pakolaik pagelba mums
netiketai isz dangaus iszpuls? Ko-gi mes galime
tikėtis nū ateitės? Nū ateitės tiktai to galime
tikėtis, kad žemė, vinintelė parama tautiszko ir
tikėjimiszko musu buvio, taps isztraukta isz
musu nagu, taps ant visados atimta, ir tokiū
budu mes turėsime pasilikti ant mylistos isz
kas-žin kur paeinancziū atslankiu. Bei ir tikrai
tokius norus turi Rusai: jau ne sykiū ju laikrasz-
czei garsino, kad reikia Lietuvą suriszti su Rusija
ir padaryti ją visiszškai ekonomiszškai priklausanczia
prie paskutinės; gana geraitą patvirtina ir pasielgi-
mas valdžios, besistengenczios privesti į ekono-
miszką nupūlimą vakarinius parubežius, Laukti-
gi pagelbos tiktai isz dangaus suvis ne pritinka,
nės Ponas Dievas — ne tarnas žmoniu. Jis tikt
gali padėti žmogui dirbancziui, bet už žmogų
darbo ne atlieka. Vaitojimai ir rugojimai taip-

gi vargei kokią naudą atnesz, įpacz tenai, kur galima savę gelbėti tiktai darbu, sukrumu ir izminczia. Tiesa, gelbėti savę yra mums labai sunku, nės dėlto reikia labai didelio apsukrumo, reikia, idant akys butu atkreiptos į visas puses, bet vis-gi tai dalykas galimas. Kad sziadieninis ekonomiszkas Lietuvos ukininku padėjimas ne vertas pavydėjimo ir kad jis jįmi tolyn eina, tai kiekvienas gali užtėmyti, tai ne paslaptis; bet taip-gi kiekvienas žino, kad izs Lietuviu darbo minta daugelis svetimu draugingu ir nedraugingu gaivalu. Suvalku, Kauno, Vilniaus ir Gartėno rėdybose yra izsviso 4½ milijonu gyventoju tarp kuriu atitinkame 1½ mil. su virszumi svetimu mums gaivalu; visi beveik jie musu nedraugai, o vienog jūs maitina ir peni Lietuvos žemė. Nors szitie penimei, atlėkentieji į Lietuvą kaip musės ant pieno, ne tikt nesidalina su mumis savo gėrybėmis, bet da kiek įmanydami mus skriaudžia, mes-gi jiems malonei atidarome savo duris, penime jūs patys neretai ir badą kęsdami, pavedame jiems kūgeriausią ir vaisingiausią lauką. Paskutinio deszimtmeczio statistika aizskei parodo, kad skaitlius kataliku gyventoju per 10 metu Lietuvoje pasidaugino tiktai ant 14 %, kada-gi stacziatikiu skaitlius net ant 33%. Jai szitie paskutinei taip ir toliaus dauginsis, tai už kokių 3 deszimtmeczio katalikams gyventojams bus ankszta Lietuvoje, mes busime suspausti, kaip surei tarp dvieju lentu. Jau ir dabar vieni mus spaudžia savo apsukrumu ir suktumu, kiti-gi, neturint tokio apsukrumo, izspradziu mus panczioja įstatais, idant paskui supancziotus lengviaus galima butu sutrempiti; o mes mokame gintis tiktai vaitojimu, rugojimu arba patys nieko ne veigdami, laukiame kokios-ten dangiszkos pagalbos: senas Lietuvos apgynėjas dievaitis Perkunas jau užmigo, pertai ne musz jau sziandien guda, kaip szunį ruda; o ant galo ant dangiszkos pagalbos ir ne užsipelnėme. Kaip-gi turime rupintis apie savo apgynimą? Dėl savo apgynimo priguli pasikelti izs ekonomiszko nuplilimo, platinti apszvaistą, pakelti tautiszką savo dvasę ir prigulinezei suprasti savo reikalus.

Suprantamas tai dalykas, kad užsiēmimo viena tikt žemdarbyste ir pardavinėjimo žaliu žemės produktu tarpininkams prekėjams žydams jau dėl Lietuviu dabar ne užtenka; kiekvienas taip-gi žino, kad sunku yra izsveržti izs svetimu nagu tas dalis darbu, kurias mes apleidome ir nū senu laiku pavedėme svetimiems, kad tu, kurie palengva dalį po dalį per ilgus laikus apēmė, vienu szauksniu: „eik laukan!“ ne galime izsvaryti. Idant galima butu apleistas musu dalis darbo atgal atsiimti izs svetimu ranku, reikia pirmiaus taip prasimokinti, prasilavinti, idant paskui patys galėtume atlikti visus tūs darbus.

Norincziu mokintis amatu ir rankdarbystės pas mus yra labai mažai. Sztai szį metą apszviestunai Lietuvei buvo sutarę atvežti į Varszavą izs Lietuvos vaikus ir jūs pavesti geriems amatininkams, idant jie izszsimokinę ir sugryžę į Lietuvą galētu ir kitus pamokinti. Szita sutartis labai graži; ji aizskei parodo, kad apszviestunai rupinasi apie reikalus savo tautos; jos izspildymas galētu buti labai naudingas Lietuvai, bet kas-gi izs tos sutarties apszviestunu, jai kita pusė ne nori ant to sutikt; ne atsirado nei vieno tėvo, norinczio pasinaudoti izs rupestringumo savo mokintiesniu broliu. Galime atitikti gerus amatininkus-Lietuvius Varszavoje ir Peterburge, bet kodėl jie ne nori atneszti naudą tevynei ir ne gryžta į Lietuvą.

Nors nekurius lengvesnės dalys prekystės ir mažiaus mokslo reikalauja, nors dėlto užtenka pažinti kelius prekystės, bet ir tūmi labai mažai Lietuviu užsiima. Tiesa, ir czionai pradžia sunki, įpacz atstojusiam no žagrės, ne pripratusiam dirbti ant naujos dirvos yra sunku kariauti su monopoliu prekėju Žydu; vienog vis-gi reikėtu pabandyti pagerinti sziek-tiek savo gyvenimą idant nors pardūidant javus ukininkai galētu apsieit be brangios Žydu tarpininkystės: tą ką dabar pelno prekėjai Žydai už savo tarpininkystę, galėtume užsilaikyti savo rankose, kas gal atlygintu susimažinusį pareikalavimą linu ir sėmenu į užrubežį.

Nesenei tapo apgarsintas paszaukimas kareiviszko Vilniaus skryczio dėl dastatymo miltu, rugiu ir krūpu į kareiviszkas krautuves. Ant ateinancziu metu, valdzios reikalauja dėl krautuviu:

Suvalku rėdybos (krautuves yra Suvalkūs Augustave, Szczuczine, Marijampolėje, Kalvarijoje ir Naumiestyje) miltu 24335cz. ir krūpu 3256cz.

Gartėno rėdybos (kr. Gartėno, Volkoviske, Bielostoke, Osove, Bielske, Słomine, Kobriniuje ir Pružanoje) 68079 „ „ „ 9639

Vilniaus rėdybos (kr. Vilniuje, Szventėnūse, Aszmėnūse Vileikoje, Disnoje, Liedoje, Oranūse, Trakūse) 33924 „ „ „ 5547

Kauno rėdybos (kr. Kaune, Raseinūse Telsziūse, Vilkmėrėje, Naujoj Aleksandrijoje, Sziauliūse, Panėvėzyje) 41082 „ „ „ 6381

Izsviso reikalauja miltu 167420cz. ir krūpu 24823cz.

Jai padėsime, kad prekėjai-tarpininkai izs to dastatymo laimėtu tiktai po rublį no kiekvienos pristatytos ketverties (czetvert=64 gorez.) tai jau ir tada Lietuvei, apsiēmę tą dastatymą, pelnytu arti 200,000 rs.; o tikt prekėjai-tarpininkai no ketverties daugiau pelno, kaip rublį. Jaigu tą dastatymą apsiimtu taip vadinamas ru-

siszkas kulak, tai jis, žinoma, greičiaus gąbentū reikalingus javus iš Mažrusijos, nei kaip jieszkotu ju Lietuvoje, o pertai ir paskirtu ant to beveik 2 milijonu rubliu tektu Mažrusams, bet ne Lietuviams; toliaus Rusas, syki radęs pelną Lietuvoje, joje ir apsigyventu, o tai žinoma ne labai butu mums malonu. Licitacija ant szito dastatymo bus atlikta Vilninje ^{9/21}, ^{12/24} ^{16/25}, ir ^{19/31} Spalinio (atskyrium dėl kiekvienos rėdybos). Skaitlius kareiviū vakariniūse parubežiūse jūm tolyn, jūm labyn dauginasi, pertai galima tikėtis, kad ir pareikalavimas visokiū produktū tolymesniūse metūse pasididins, o su sykiu ir pelno iš tokio dastatymo bus daugiaus. Turime viltj, kad Lietuvei pasirupins apie szitą dalyką naudingą ne tiktai apsiēmusiam dastatymą, bet ir paczei lietuvystei, ir kad ne daleis tenai įsisukti svetimiems, idant tokiu budu nors truputis pinigū nū valdžiū galėtu sugryžti į Lietuvą dėl jos gero. Tiesa, tarp Lietuviū nėra tokiu turtingu, idant vienas galėtu apsiimti ant savęs visą tą dastatymą, bet kiekvienas gerai supranta kad ką ne gali vienas išpildyti, tai tą lengvai galės padaryti susitelkimas szimto, arba nors ir tukstancziū ukininku. Reikia sykj pradėti ir prietam da mokėti iš visko naudoti, tai jau tolyn viskas eis lengvai, nės tikt pradžia yra sunkiausia. Izmokę sunaudoti naujus atsitikimus, paskui supratę, kad ne szventieji pūdus lipina, Lietuvei pabandys išsveržti iš nagu Žydu, nekurias dalis prekystės. Dėl suvaldymo Žydu, dėl sustabdymo ju eksploatacijos ne išpūla daužyti langus arba naikinti ju turtus, nės Žydai, nors ir viską prakiszę, neužilgio vėl atgys. Nesidavimas jiems savęs skriausti dėl ju tai kur baisennis ir blėdingennis daigtas, ne kaip vienkartinis išnaikinimas turtu, tankei paimtu be užmokesnio nū fabrikantu krikščezioniū. Prie tokio randavo dastatymo ukininkai da turi nekuriasprevogativas: ir taip nū ju nereikalauja pinigiszkos kaucijos, bet tiktai gana buna užtarimo vieno valszcziaus. (Kiti-gi turi neatbutinai padūti kaucija, išnezanzęzią 10% vertės viso dastatymo).

-j-a-

Antanas Valys.

Apysaka paraszė Jonas G . . . y s.

(Tasa).

IX.

Atsitikimas su Maryte be įtekmės ant Antano ne liko. Jis numanė, kad ne gali išzvažiūti, pārikes Marytę nenuramintą ir su vilties žiburiu szirdyje, nės tokiu budu greit galėjo visas jaunos mergaitės gyvenimas susipainoti ir atneszti jai vien tikt didę sopuliu daugybę. Antanas jieszkėjo progos pasimatymo su Maryte, idant atvirai pasisznekėti ir išzaiszkinti, kad ant viso amziaus su jaje susiriszti ne gali, apgaviku-gi buti ne nori. Nors ir pratraukė dar ant keleto dienu savo išzvažiavimą — vienog nūszalei su Maryte pasikalbėti

ne prisitaikė, nės ji tyczia slėpėsi, bijodama jam pasirodyti.

Vieną dieną, pamatęs Marytę einanzęzią į szalį szילו su undere ant rankos pakabintą, Antanas paskui ją nuėjo, turėdamas viltj szile ją patikti. Ilgą metą vaikszcziojės ir Marytės ne atradęs, prigulę po krumu. Neilgai trukus užgirdo braszckėjimą sausu szakeliu ir prisiartinanzčius žingsnius.

Pakėles galvą pro szakas pamatė du vyru. Buvo tai Jurgis Vėjalis ir Gavėnas. Artinosi palengva į krumus, po kureis Antanas gulėjo.

— Sėskiva czia — tarė Jurgis, statydamas ant žemės undere su grybais. Užrukysva pypkes ir truputį pasiilsėsva.

— Gerai — atsakė Gavėnas, ir taip-gi pastatęs undere pavirto po krumu ir ant nugaros išszitiesė. Jurgis greta atsisėdo ir išztraukęs maiszialj su tabaku prikimszo pypkę. Paskui vėl maiszialyje pagraibęs atrado skiltuvą ir titnagą, ir primygęs ant titnago kempinės kasnelj, pradėjo ugnj skelti laikydams tarpu dantu prikimszta pypkę. Kempinė buvo atidrėgusi ir Jurgis ilgą metą kauszcinėjo, kolaik ji pradėjo svilti. Pakėles pypkę virszialj, primyga su nagu kempinę, ir traukdamas dumus taip Gavėnui tarė:

— Tu ne žinai, kas su manim per szias dienas dedasi! Vietos sau atrasti ne galiu, kokj-gi darba paimsiu — viskas išz ranku krinta.

— Kodėl-gi taip? — paklausė Gavėnas, ne pasijudinęs išz vietos — Ar sergi?

— Pikeziaus, nei liga. Ligą tai gali išzgyditi, mano-gi sielvarto jokiomis gydyklėmis ne išznaikysi, Patraukė dumą ir nūsispjovęs, toliaus sakė:

— Tikt paklausyk, kas buvo: toje naktyje, kada Valys išz Daubariszkiū parvažiavo, taip apie vidurnakti, išzėjau arkliu apsidairyti. Vos tikt prisiartinau prie kelio — matau — eina kas ten nū upės. Prisilenkiau prie pat žemės ir ne trukus pažinau, kad tai buvo Antanas. Ne buvo tai man dyvas; žinoma, kas darbo ne turi, tas gali valkiotis naktimim. Jau norėjau ant jo suszukti, kada pamacziau besiatinanzzią prie jo nū pievos moterj. . . .

— Na, na! perkiрто Gavėnas, atsigryžęs į Jurgį ir pasirėmęs ant alkunės. Kuri-gi ten buvo?

— Spėk!

— Ką asz galiu įspėti. Juk beveik visos ant jo kaip ant abrozdo žiuri; net pikta matyti, kaip nūlat į jo szalį akis kreipia.

— Ne įspėsi, brolau: Marytė giesmininkė.

— Ką tu czia pasakoji; Tur buti, ne pažinai?

Negalimas daigtas, idant Marytė ant to pasileistul

— Ir asz išzpradziū ne norėjau savo akimis tikėti, nors išszyk ją pažinau. Bet taip buvo. —

Antanas kitoje pusėje krumu gulėdamas, matė besznekananzčius bernukus ir girdėjo beveik kiekvieną žodj, o užgirdęs savo ir Marytės vardus, tyloms arcziaus pradėjo szliaužti, idant paklausyti, ką Jurgis pasakos toliaus.

— Marytė, matyt, ir galvos skara apsukti laiko ne, turėjo, nės išzbėgo vienplaukė ir tikt kailineis ant pecziū apsimetus. Naktis buvo szviesi ir asz niekaip ne galėjau nematoms prisiartinti, idant paklausyti, ką jūdu kalbėjo. Girdėjau tikt, kad Marytė verkė, o paskui macziana, kaip Antanas ją apsikabinęs bucziavo. —

— Paskui-gi kas buvo? paklausė Gavėnas nūmaukęs ant pakauszio kepurę. Dūk szian man pypkės patraukti.

— Neilgai jūdu besikabinėjo, nės Marytė išztruko ir pradėjo nū Valio bėgti; perszokus-gi per tvorą į Martyno daržą, išz akiu mano pranyko.

— Sakyk sveikas! Kas tai galėjo mislyti, kad Marytė tokia butu? atsakė Gavėnas. O ir Valys geras! Kalbėti jis gerai moka, bet darbai užsiima ne labai gražais. O tėvas dar norėjo į kunigus jį leisti.

— Oi, ir asz nesiviliaui tokiu daigtu pamatyti-tarė Jurgis patylėjęs. Nesiviliaui, kada-gi savo akimis pamaciau, tai apkvailau, lyg lazda per galvą gavęs. Išsyk norėjau ant Valio szokti ir taip jį palumdyti, kad net szonkaulei jo subraszketu, bet paskui tikt ant dirvos apvirtau ir gal daugiaus, nei valandą pasijudinti ne galėjau, o po szirdžia iki szei dienai lyg kad peileis pjaustu. Nei darbas man ne ramus, nei valgyti asz noriu, nei miegas manęs ne ima, nei vietas sau rasti ne galiu. Valkiojūsi isz kampo į kampą ir nū žmoniu slepiūsiu.

— Spjauk tu, bro-lau, ant visko ir bus tam liudnumui galas! tarė Gavėnas patylėjęs. Didelis tai daigtas, kad merga su bernu susikusztėjo; dar czia nėra priezasties zudinimo sveikatos. Ar tai mažai yra mergu ant svieto? Tikt ranka mostelk ir szimtus ju rasi, o dar ne bus ir paleistuvės.

— Gerai tau sakyti — atsiliepė Jurgis — bet man tai suvis szirdis truksta, kada atsimenu apie tą naktele. Pamislyk tiktai: užaugo ji beveik ant mano ranku, kasdien ją patikdavau ir kasdien tikt ir mislydavau, kada sulauksiu tą laiką, kad galėcziau savaje pavadinti. Szimet jau norėjau pirszlėmis eiti ir tikt skubinau su darbais apsidirbti, szį tą prirūszti, idant ne vargtu į mano namus atėjus. O dabar? Viskas prapūle, viskas atsimainė.

Laksto paskui tą dykuną ir ant kaklo jam kabinasi.

Nutilo ir galvą žemyn nuleido. Gavėnas taip-gi tylėjo, nės budamas Jurgio drangu, gerai visus jo užnamymus žinojo ir suprato, kaip smarkei užgavo jo szirdį žinė apie nedorą Marytės pasielgimą. Matydamas didį Jurgio liudnumą, ir norėdamas sziek-tiek jį nuraminti, taip tarė:

— Juk tu ne girdėjai, ka jie tada kalbėjo, taj kaip-gi iszaugszto spėji, kad Marytė paskui Valį laksto? Ar ne galėjo taip atsitikti, kad Valys netyczia ją patiko ir patikęs pradėjo kabinėti. Ar jis ne jaunas bernas? Mat ir Marytė nū jo iszsprudo, kada pradėjo ją buczuoti.

— Oj, ne, bro-lau, — atsakė Jurgis galvą kratydams. Jaigu jūdu ne buvo susikalbėję tai kodėl Valys iksziol ne iszvažiūja? Juk pats sakė, kad ne trukęs į Petropilį iszkurs, dabar-gi tebesėdi Ramucziose ir nūlat apie Marytės namus suka. Ir Marytė vaiksyczioja iszblyszkus, lyg sziltinę persirgus. Saugoju asz ją nū tos nakties ir matau, kas dedasi. . . .

Truputi patylėjęs ir atsiklaupęs ant keliu Jurgis kratydams sugniauztas kumszczias taip suszuko:

— Iszmokysiu asz jį mergas apgaudinėti!

Tegul tikt papuls kur-nors geroje vietoje į mano rankas! Iszkarsziu jam kailį, o kada pažįs mano kumszczias, tai daugiaus ir akiu Ramucziosna ne parodys. . . Apie Marytę-gi tai visai apylinkai apsakysiu, idant kiekvienas žinotu, kad naktimis pas bernus laksto. . .

Gavėnas tikt norėjo atsakyti, kada isz krumu iszlindo Antanas: ir, stodamas priesz klupantį Jurgį, taip jam tarė:

— Nagi, Jurgeli, karszk man kailį! Juk geresnės vietos niekur kitur ne rasi. Tikt ar žinai, už ką ant manęs duksti? Girdėjau viską, ką Gavėnui pasakojai ir net persingandau pažinęs, koksai tu melagis ir neteisingas žmogus.

— Gal-gi iszsiginsi, kad su Maryte ant kelio ne pasitikai, ne kabinėjai jos ir ne bucziavai? paklausė Jurgis tebeklupodamas.

— Teisybė, ir apsikabinau ir bucziauvau, vienog dar czia nieko pikto ne buvo.

— Ar girdi? tarė su jūku Jurgis. Naktimis su merga lauke kabinėjasi ir buczuėjasi ir dar sako, kad czia pikto nėra. Ne, asz nesu taip kaip tu mokįtas, idant galėcziau tokius daigtus suprasti.

— Suprasti tu galėtum, jaigu tikt ne butum taip iszirdęs ir norėtum paklausyti, ką tau czia pasakysiu.

— Gana jau girdėjau tavo pamokslu — atsakė Jurgis: eik san kam kitam, o ne man pasakoti.

— Kaip sau nori; bet tikt atsimink, kad nuplėszti garbę ir panaikinti gerą mergos vardą ne truksi, pataisyti-gi vargei galėsi.

— Bene tu pataisyysi?

— Ei, Jurgi, Jurgi! Net man gėda tavęs klausyti. Duksti tu be reikalo. Juk gal n'esi Marytės globėju nei jos apyinėju? tai kokiū budu — kiski nosį ne į savo daigtą? Ir-gi neprotingas tu, lyg mažas vaikėlis! Marytė tau patinka, merginiesi prie jos ir iszsyk rūsziesi pliaukszti po svietą, buk ji pasileidus.

O kaip bus tada, kada Marytė susimislys už tavęs isztekėti; purvu apmetęs paskui sau už moterį paimsi.

— Nesusimislys, lakstydamas paskui tokius barzdocius — atsakė Jurgis žemyn žiurėdamas.

Antanas nusijūkė.

— Tu vėl tą patį nori sakyti. Bet nesibijok ne-reikalingai — tarė Antanas, sėsdamas prie jo ant žemės. Ne atraiszysiu asz nū tavęs Marytės, nės ne noriu nei tau ne jai gyvenimo gadinti. Buk tikt protingu ir neteisingai ant mergos ne užpuldinėk. Pasakysiu tau visą teisybę ir, viliūsi, tu nusiramįsi.

Marytė matydama manė į lauką einantį, tyczia paskui iszejo, idant susitikti. Patikus-gi, net verkdama, sakė, buk manę pamylėjęs ir be manęs gyventi ne galint. Gaila man pasidarė mergaitės, dėlto-gi ne norėjau iszsyk jai pasakyti, kad niekad apie ją ir ne mislyjau. Laukia idant nusimaldytu, ir tada bucziau jai pasakęs, kad kaipu pati suvis man ne priderės, prigauti-gi jos ir ne noriu. Vienog matydamas ją toliaus verkenčia, dėl nuraminimo pabucziauvau ją, lyg brolis seserį. Paskui Marytė nū manęs nubėgo. Juk matei?

— Ne sunku tau iszsiteisinti; bet dėlko lygsziol isz Ramuczio ne iszvažiavai ir tikt nūlat sukiesi aplink Marytės kiemą? paklausė Jurgis.

— Ne norėjau iszvažiūti, su Maryte ne pasimateš. Reikia man atvirai su jaje pasikalbėti, idant suprastu, kad musu kelei iszsiskyre, o supratus užmirsztu tą savo nelaimingą meilę. Juk gal ir jus matote ir suprantate, kad su Maryte apsipacziūti ne galėcziau, nės suvis vienas prie kito ne dėvėtume. O jaigu iszvažiūcziau su Maryte nesimateš ir ne pasikalbėjęs, tai ji galėtu tureti viltį ir tikt dykai savo gyvenimą gādintu. Vienog lygsziol nūszalei užczūpti Marytės ne galėjau, nės, matyt, ji nū manęs slepiasi ir susitikti ne nori. Ar supratai dabar, kodėl dar ne iszvažiavau?

Jurgis tylėjo; Antanas palaukęs, taip sakė.

— Nei viliaus, buk Marytė manę pamylėjęs, nei mislyjau su jaja susiriszti, įpacz isz jos silpnumo naudoti. Man regis, ne trukus ir pati Marytė užmirsz tą savo meilę, nės jau ir dabar, kaip tēmyju dėlto tikt nū manęs slepiasi, kad jai gėda atsiminus, ką toje naktyje padarė. (Toliaus bus.)

Audiatu et altera pars.

Pedagogiskame laikrasztyje *Preussische Lehrer Zeitung* užtēmyjome papeikimą draugystės Byrutės ir

darbininku „Varpo“ už ju siekimą ne tiktai užlaikyti lietuviszką tautą nū isznykimo, bet da kiek galima dirbti dėl jos pakėlimo, tūm syk kada gyvenantieji Prūsė Lietuvei patys neva ne geidžia užlaikymo savo tautystės. Idant patvirtinti savo žodžius, laikrasztis sako, buk Lietuvei vokiecziūjasi, ką aiszkiausei galima matyti paskutiniame deszimtmetyje: yra vietos, kur da nesenei gyveno vieni tiktai Lietuvei, o kur dabar retai kur galima girdėti lietuviszką kalbą; labai retai, o tankei ir suvis jau ne galima atitikti lietuviszkus paprocziūs prie svodba, kriksztynu ir kitokiu apeigu.

Toliaus *Lehrer Zeitung'a* tvirtina, kad apsvokiecziavusieji Lietuvei labai džiaugiasi isz savo persimainymo ir garbina vokiską kulturą. O viską tą padarė, mat, vokiszka-mokslavietė, pergalejusi daug priesiznybiu.

Lehrer Zeitung'a garsina taip-gi, buk musu darbai ne gali buti vaisingais per tai, kad patys Lietuvei niekina savo tautystę, ipacz jaunūmėnė malonei priima vokiszką kalbą, paprocziūs ir parėdus. Lietuvei leidžia savo vaikus į vokiszkas pradines mokslavietes, o kam turtu užtenka, tai siunczia ir į augsztesnes. Ar-gi gali Lietuvei, klausia laikrasztis, prisisivinė vokiszką kulturą, gryžti atgal į savo apleistą tautystę? Apszviestesniuju paveizdas atsiliepia ir ant daugelio tamsesniuju vientaucziū. Mes pridureme, sako *Lehrer Zeitung'a* kad daugumas isz tu, kurie vos tikt galėjo paragauti pradinio vokiszko mokslo atsisako jau savo tautystės, kas labjausei dūdasi užtėmyti permainyme lietuviszku pravardziū į vokiszkas. Pagal mus nūmonę, užbaigia pedagogiszkas laikrasztis, toks persimetimas, toks persimainymas turi buti naudingu ne tiktai visai Vokietijai, bet ir patiems Lietuviams, nės priėmus vokiszką kalbą, paprocziūs, parėdus, žodziū viską tą, kas tikt yra vokiszka, lietuviszka tauta gali pasikelti į atsakanczią sav vietą.

Tiek kalba *Lehrer Zeitung'a*.

Bet kur-gi sziūmi žygiu galima rasti tikrą teisingumą, tarp pedagogū? Mokintojai, kurie priklauso *Lehrer Zeitung'ai* pabaigoje pereitu metu susirinko Klaipėdoje ir tenai parodė, ne tą ką sziantdien tvirtina, o visai ką kitą t. y. kad vokiszka mokslavietė darbe suvokiecziavimo Lietuviu neiszdūda laukiamo vaisiaus (tai taip lygei, kaip ir su mus darbaus!), nės visi germanizatoriszki siekimai atzoka, kaip žirnei nū sienos, atsimuszdami į gilę tikybę ir į ju tvirtą prisiriszimą prie tėviszkos zemės. Tokiu budu nūmonės mokinioju suvis prieszingos nūmonems laikraszcziū *Lehrer Zeitung*. Ar-gi taip greitai jau viskas persimainė? o ar galėjo persimainyti? Kad Lietuvei be jokio noro vokiecziūjasi, tai tur buti gerai supranta kiekvienas mislyjantis žmogus, gerai zinantis, kad jausmai kaip atskiru žmoniū, taip ir tautu visur vienokie, t. y., kiekvienam yra brangus locni paproczei ir kalba, kurioje isztarė pirmutinius žodžius ir iszmoko pirmą maldą. Kaip vokiecziams skaudu butu iszsziadėti savo tautystės ir surisztu su jaje paprocziū nors ir dėl naudos kokios-ten laimingiausios pusdieviszkos tautos, taip pat ir Lietuviams yra skaudu tą patį padaryti. Gana gerai, mums rodos, tą viską atjaučia Vokiecziū brolei, užgyvenantieji priebaltinėse Rusijos rėdybose, kurie da ne pesenei papūlē į Rusu pancziūs. Ar-gi Lietuviu jausmai kitokie? Ar Lietuviams gali buti malonu ir saldu viskas tas, kas Vokiecziams yra skaudu?

Lehrer Zeitung'a sako, kad Lietuviu iszszitautyjimas butu naudingas ne tiktai Vokietijai, bet ir Lietuviams, nės jie per tą iszszitautyjimą galētu pasikelti.

Na-gi suprask, žmogau, kaip tai tauta per iszszitautyjimą gali pasikelti? Kiekviena tauta per iszszitautyjimą, prazūsta ant visados, o tūmpat ir pasikelti jau

ne gali ir tokiu budu nei jokios naudos ne gali sau at-rasti. Pats prigimimas, kurio jau ne permainys nei jokios politiszkos paziuros, kaip atskirui žmogui, taip ir visai tautai įkvepia norą ne tikt, užlaikyti, bet ir pagerinti fiziszką ir dvasiszką gyvenimą.

Ant szito pamato stovi ir tolynzengstė ir tėvyn-meilė; ar-gi be paminėtos augszcziaus dovanos prigimimo galētu da sziantdien buti tautos Vokiecziū, Francuzū, Italu, Anglu ir t. t.? Ar-gi iszminginga kariauti prieszai uždėjimus gyvenimo ir prieszai augszcziausias tiesas, valdanczius svieto ēsybę?

Ką-gi isz tikro gali laimėti Vokietija isz netolerancijos dėl tautiszkos Lietuviu skirtybės savo namūse ir isz nivelatizsku siekimu?

Ką lygei gali laimėti ir Lietuvei, priėmę svėtimą kulturą ir kalbą, o paniekinę savo locną? Kiekvienas žmogus, turintis tikt sveiką protą, gana gerai supranta, kad apie sutartį dvieju pusiu galima tiktai tą syk kalbėti, kada ta sutartis abiedviem pusėm žada atsakanczią naudą. Roda, padūta laikrasztyje *Lehrer Zeitung*, Lietuviams suvis nenaudinga, per tai ir ne iszpūla jiems skubinti prie jos iszplydimo. Kad vokiszka kultura augsztai stovi, kad mokslai Vokietijoje szviesei žiba, tai ne yra paslaptis: žino tą gana gerai visi Lietuvei ir be parodymo *Lehrer Zeitung'os* Lietuvie semia isz tos izdinyncziūs vokiszkos iszsminties, bet tai da tas atsitikimas ne gali pertikrinti, idant Lietuviams priguletu iszsziadėti lietuvisztės. Vienog ką-gi nustoja Vokietija per tai, kad Lietuvei, priimdami daugelį gero nū Vokiecziū, patys nori Lietuvieis pasilikti t. y. nori užlaikyti savo tautiszką skirtybę, o podraug geidžia tapti geriais Vokietijos vaikaiis? Ar Vokiecziū raszėjai bijosi tautiszkos Lietuviu skirtybės tiktai dėlto, kad jie abejoja, idant Lietuvei, užsilaikę tautiszką savo skirtybę, galētu pasilikti užtikimais? Malonu butu žinoti, ant ko jie paremia savo baime? ant kokiū iszszapnūtu apkaltinimu? Mums rodosi, kad garsinimas sapnu už teisybę, kad iszsmislyjimas apkaltinimu, ne turincziū teisingo pamato, ne gali iszdūti geidžiamo vaisiaus: Dėlto-gi ir ne suprantame, ką nori atsiekti *Lehrer Zeitung'a* melagingu savo praneszimu? Tikime, jaigu tikt raszėjas *Lehrer Zeitung'os* kritiszkai peržiūrės savo rasztą, tai pats jūksis isz visko to, ką jis Lietuviams padavė už prisakymą, neva rupindamasis apie naudą ir Lietuviu ir Vokietijos. Visi tie praneszimai, paremti ant neteisybės, gali mums padaryti blėdies, bet ne tiek paczioje Vokietijoje, kiek Rusijoje, kurioje kur-kas daugiau Lietuviu gyvena.

Nors Rusija ir peikia Vakarū kulturą, vienog tankei, kaip beždžionka, pamėgdžioja vakarines valstijas, ipacz labai tankei ji apdovanojime panczeis savo svetimu gaivalu, prie tam da neteisingumu visas valdžias pereidama. Tegul tiktai kas-nors isz vakariniu raszėju ant jūku padūs kokį projektą dėl sulyginimo tautiszkos skirtybės, o Rusija tūjaus tą projektą priims dėl iszbandymo, ne žiūrėdama ant teisingumo. Isz visu svetimu Rusijos gaivalu Lietuvei esti taip sunkiame padėjime, jogei panaszu paveizdą sunku atrasti istorijoje, o suvis ne galima sziamė szimtmetyje. Rusijos administratorėi, kuriū visas moksliszkas apszvietimas pasemtas junkeriszkose, arba ir unteroficieriszkose mokslavietėse, o toliaus jau isz fanatizsku praneszimu *Katkov'o*, *Suvorin'o*, *Kojalovic'iaus* arba ir *Kulakovski'o* — gali visą rasztą *Lehrer Zeitung'os* priimti už teisybę, o pertai da baisiaus pradėtu spausti savo Lietuvius, isz ko jau vargei Vokietija dėl savės atsiektu naudą! Iszbandė Lietuviu sprando, Rusijos administratorėi perkeltu ir ant kitu gaivalu. Ar *Lehrer Zeitung'a* užmirszo tą, kad Rusijoje gyvena svirszum trys milijonai Vokiecziū? Jaigu

padėkime, Vokiečiai ir apturės didelę naudą iš suvokiečiavimo 200,000 Prusiszkų Lietuviu, (nors szita nauda matoma tiktai fantazijoje nekuriu raszėju ir fanatiku); tai ir tasyk szita nauda vargei galės susilyginti su blėdzia, pūlanczia ant sprando kitur gyvenancziuju Vokiecziu, nės tie, kurie garsina netolerancija dėl svetimu gaivalu namieje, ne galėtu laukti jokios paramos nū kitu svetimose valstijose. Gyvenantieje Prususe Lietuvėi suvis ne sapnūja apie atsiskyrimą nū Prusu, nės dėl ju išz to atsiskyrimo jokios naudos ne butu; anaip tol! ju pacziu nauda reikalauja susiriszimo su Prusija, nės joje da vis randa szioki-tokj galėjimā dirbti dėl tautiszko savo pakėlimo. Lyg sistematiskai įvedamos reformos Rusijoje jau ne parodo, kad valdzios svetimus gaivalus vienus priesz kitus iszpradzju siundo buk dėl apgynimo vienu ir sutaikymo, o paskui vienā po kitam panczioja? Dabar jau ir Vokiecziu ne aplenkia; Gana gerai tą supranta ir patys Vokiečiai, perziurėdami reformas priebaltinėse Rusijos rėdybose: pirmiausei valdzios siundė Latvius ir Estus prieszai Vokieczius, o dabar raiszioja ir vienus ir kitus. Siundjdami toliaus, atras vokiskzkuse rasztuse vietas, rodanczias netolerancija dėl visokiu mažesniu tautu, ir tūmi pasinaudos, idant sumazinti visu tu tautu simpatija dėl Vokiecziu ir nedaleisti Vokiecziams rasti dėl savės tarp ju paramā. Mums rodosi, kad raszant germanizatoriszkus projektus dėl Lietuviu, prigulėtu pirma jus perkratyti ir persikanoti, ar jie ne atsilieps skaudzėi ant pacziu Vokiecziu, bet tikt gyvenancziu kitose valstijose. Vienog ar-gi mums mokinti Vokieczius? Tikime, kad jie ir be mus pagelbos viskā tą gerai supranta. Iszminingas ir suvis teisingas szitas doriszkas prisakymas: „ne geisk nelaimės artymui savo, nės ir tavę ta nelaimė gali pasiekti!“

Szernas.

Isz tėvyniszkos dirvos.

Vilenskija Gubernskija Wiedomosti apgarsino Kachanov'o prisakymā, kuriame visiems, be jokios skirtybės, Kauno, Vilniaus ir Gartėnu rėdybu gyventojams paliepta, idant be tam tikro kiekvienā kart daleidimo policijos ne taisytu illuminaciju, ne kaiszytu žolynais vartu, ne kabinėtu karunu dėl gražumo, abelnai sakant, „ne rengtu už slenkszczio savo kambario jokiū apeigu ir iszkilmybiu.“ Peržengusieje tą prisakymā patekę į tiesos rankas.

Taip įstabus prisakymas pūlė visiems į akis ir daugumas pradėjo saprotauti, kas tai do per sėklos, iszdavusios tokj diegā? Nihil sine causa — taip sau pamislyjo Graždantin ir pirmas stvėrėsi už atminimo myslio szitaip: Verke, turtas kunjgaikszczio H., sutemus, dienoje vardo ciecoriaus Wilhelmo, iszsyk gausei apszvito. Vilniui rodėsi, buk tai ugnelė ir szoko kaimyns kaimynā gelbėti. Ant galo pasirodė, kad tai ne ugnelė, tikt illuminacija.

Tas atsitikimas, mat, pagimdęs, pagal Graždantin'o sprendimā, augszcziausminėtā uždraudimā.

Iszaiszkinimas rodosi nei szio nei to. Uždraudimas taipgi turi savo pamatā. Prisižiurėkime tikt areziaus. Vilniaus virszinjkai, iszsigandę illuminacijos, gali gauti priepūlą, gydomā smal-

kinimu iszgzadztoju plaukais. O žmonės skelbia, buk užveizėtojas verkiu esās visai plikas ir apie tai policija turėjo dasizinioti. Taigi, jaigu plikis užsimanytu ir toliaus gazediti Vilniaus virszinjkus, kūmi-gi jie gydjtusi nū priepūlos? Aiszkus dalykas: reikia uždrausti illuminacijos visiems plikiams, idant isz niekur jau ne turėti baimės, liksent priepūlai. Juk ne visi gyventojai minėtu rėdybu pliki, dėlko-gi visus pasiekia uždraudimas? Matote, uždraudime paminėta ne tiktai illuminacija, bet ir visokie vartai, karunos ir kitokie gražumai, ne vien tikt plikiu prirengiami „dėl gazdinimo“ tarnu policijos, Tegul-gi visuse kampūse lietuviszku rėdybu pradės gyventojai gazediti visokius virszinjkus, prireiks visiems Lietuviams nukirpti plaukus dėl vaisto. Pamislykime dabar ar galės Rusai pėsztiti Lietuvius, likusius trumpaplaukais, arba ir visai plikais? ar ne turės tokiu budu griuti sienos ir siurti pamatai vidurinės minėtose rėdybose Rusu politikos, paremtos vien tikt aut peszimo Lietuviu? Tai, vyre, ne jūkai! Man rodosi, ne vienas isz mus ne mainytu tvirtybės ir laimės valstijos ant kokiū ten „apkaiszytu vartu“. Nežinau tiktai, dėlko Gražd. ne patėmyjo szitos antros aiszkinimo pusės.

Myslys butu lyg atmītas. Tikt, plynia davė, pasipainiojo Vil. Viestnik's, tarydamas: „... szidmi žygiu Graždantin'o patėmyjime nū pradzios sulyg galui nėra nei žodzio teisybės. Dienoje vardo Vokiecziu ciecoriaus ne buvo verk. jokios illuminacijos ir dėlto ne privalu buvo dėlei tos priezasties iszleisti kokius nors uždraudimus.“

Pirtis jaują vainoja, o abidvi sūdės, pamislyjau sau, perskaitęs užmėtinėjimā vieno melagiaus kitam ir ne žinodams, kuriam isz judvieju tikėti.

Na, tiek to! asz turiu da vienā iszaiszkinimā minėto uždraudimo ir rodosi atminime myslio busiu laimingesniu už Graždantin'a. Girdėjusiems apie atsitikimus pereitā vasarā, laike aplankymo Kauno vyskupo savo apygardos, akys atsidarys patiems, o visi ne girdėje, paklausykite! Anūmet, kada da galėjome melstis ir atlikti bažnyczios reikalus be žinios policijos, užnemunėje, lankant vyskupui savo diecėzijā, susirinkdavo burys jaunikaicziu ir raiti lydėdavo savo bažnyczios virszinjkā į areziausia aplankomā vietā; isz ten vėl kitas jau burys raitu lydėdavo į tolesnę vietā ir t. t. Buvo ir gražu ir apsieidavo be jokiū blogu ir nepadoriu priepūliu. Paskiaus policija pridavė prie tu raiteliu uriadnik'a, kuris, lyg kīsa tarp karveliu, iszrodė gan jūkingai. Kur policija prikisz savo nagus, turi atsitikti visokie priepūlei. Mat, ir szia vasarā kokis atsitikimas: vyskupas važinėjo po diecėzijā. Žinoma, kur tikt laukė vyskupo, ten geidė pritinkancei sutikti augsztā svezziā. Daugėliūse, da ne privažiūjant prie miestelio, ant kelio įtaisyti buvo vartai ir

apkaiszyti visokeis žolynais, Pristav'as (policijos urėdnikas), atvažavęs su žandarais, liepė žmonėms, laukantiems vyskupo, tūs vartus sugriauti. Žmonės ne klausė. Tada pristavas pats, pristatęs kopėczias, užsirangė ant vartu ir ėmė draskyti žolynus. Vienas isz burio žmonių patraukė kopėczias ir pristavas užkibo ant vartu, o ne galėdamas ilgai laikytis, ėmė szlaužti žemyn. Kolaik jis szlaužė, žmonės įpykę už neteisingą draskymą ju darbo ir užgavimą doru jausmu dėl savo vyskupo, supūlę pradėjo perti pristavui nugarą. Žandarai pradėjo ginti, bet ir jiems pateko įmerkti savo kailį. Tūm tarpu privažavo ir vyskupas, vienog jam toliaus važinėti tapo uždrausta ir atimta pusė metinės algos (už ką?). Tai toks atsitikimas, trumpai apsakant, ir jis tikrai yra susigiminavęs su Kachanov'o uždraudimu — ne užgins to nei Vil. Viestnik's.

Tas uždraudimas kur kitur butu gan įjkingu, vienog pas mus, kur valdžios įjeszko ne tiesu dėl žmonių, tikt žmonių dėl tiesu, kur pildytojai tiesu labjaus tēmyjasi tiesu literoms, o ne paczioms, tiesoms, pavedimas visokiū apeigu ir nusižadina žmoniū į rankas policijos bus ne menka sunkinybe. Lietuvos gyventojau! Iszkeli kriksztynas, arba svodbą vasaros laike; kada jau seklyczioje kaktos svecziu pradės garūti, įsikiszes kumelką į vežimėlį, skubink pas policiją, idant daleistu tau papraszyti sveczius isz seklyczios ant kiemo, arba į sodą, nės už slenkaszczio savo kambario ne gali rengti jokios apeigos ir iszkilmybės be žinios policijos. Ant Sekminiū užkiszti ant vartu keles žales szakutes, jau prie tavęs gali prisikabinti. Nori nužadinti vaikus savo ir parodyti jiems gražumą bengaliszkos ugnies, dulink pas policiją maldauti daleidimo, nės gali pakliuti į tiesos rankas už illuminacijos ir t. t. ir t. t. Jaigu tikt policija norės prie tavęs prisikabinti, tai ne galėsi pasirodyti ant savokiemo nei su „linksmu“ ir iszkilmingu“ veidu, gavęs kokią ramę žinę.

Sztai nesenei dasižinojome apie iszrinkimą dvieju Lietuviu ant sudziū: Petro Krauczuno Plokszcziūse ir Jono Aleksos Ludvinave (abudu Suvalku rėd.). Tikt pirmiaus buvome girdėję, buk Ludvinave likšes sudžia Jūzas Ambroževyczius, o czia liko J. Aleksa (!?). Na, nēr kūmi stebėtis, nės qui pro quo, įpacz renkant sudžias arba vaitus, atsitinka tankei musu gadynėje.

Nesmagu beveik kiekviename N. minėti apie įūdžiausią pasielgimą tulu Lietuviu, apie denuncijacijos. Ką-gi daryti, jaigu dėl kiekvieno N. ateina vis naujos žinios apie naujas denuncijacijos! O pikto nēr ką slepti, nės slepianč daleisime tiktai jam iszbujoti ir kada įleis gilei szaknis, sunku jau bus iszrauti. Žmogus pyksta ant moksliszku nurodymu, buk jis esąs tiktai paskutiniausiu laipsniu abelnu kopėcziu viso sut-

vėrimo, visai ne galincziū užsiginti arczios giminystės su žemesneis laipsneis. Užmirszta vienog žmogus, kad tankei savo pasielgimu nupūla kur kas žemiaus už žemesnius sutvėrimus ir tie, isztikro, tulūse atsitikimūsetaipgi turi pyktiant nurodymu ju giminystės su žmogumi. Peikiame ir negražei vadiname gyvūlį, kuris pyksta, spardosi, gina savę, arba nuglemžia silpnesnį dėl užlaikymo savo gyvasties. O žmogus pats savę tokiūse pat atsitikimūse vadina . . . puikum, savmyliu, iszmingingu, apskurum ir t. t. Vadinimas tu pat įpatybiū kitokeis vardais dėl žemesnius sutvėrimu, o vėl kitokeis dėl žmogaus, parodo tiktai neteisingumą žmogaus ir jo silpnybę: ne galėdamas užslėpti instinktu, tu pat, ką pas žemesnius sutvėrimus, pavadino tikt apsiereiskimus tu instinktu gražesneis vardais, idant ne badyti sau akiu, ir tūmi susiramino; o vienog ne iszsiteisyno. Gyvūlys žemesnis apsielgia atvirai: pats pyksta, pats ir ginasi, o jaigu silpnesnis, tai prasitraukia, nors ir labai butu nuskraustu. Žmogus pasielgia kitaip: duksta įūkdamasis, kanda bucziaudamas, o ne galėdamas įveikti savo artymo, daro talką, skundžia jį, paperka kitus, idant tie iszvadūtu, o pats stovi paszalyje, nudūdamas akise svieto nekalcziausią avinėlį. Kokis žemesnis gyvūlys daro denuncijacijos? Padeję ranką ant szirdies, paklauskime savęs, ar doriszka pusė denuncijanto ne žemesnė už doriszką pusę szuns, vilko, hijenos? Ar ne nuskraustume minėtu gyvūliū, norėdami jūs sulyginti su denuncijantu?

Atkreipkime akis nū bjaurybiū ir pasikalbėkime apie ką kitą.

Vilniuje pasibaigė (22 Rugsėjo) paroda ukystės ir pramonystės, ketvirta isz eilės mets į metą. Paroda, nors apsisupo vien tikt trimis rėdybomis Vilniaus, Kauno ir Gartėnu, ne buvo blogesnė už anu metu parodas, bet ir ne geresnė. Kokis mieris tokiū parodu, kokia isz ju nauda ir ko gali pamatęs jas iszsimokėti? tu klausymu tur but komitėtas parodos ne norėjo iszriszti. Szimetinė paroda laszas į laszą panaszi ant anumetiniū (beveik tiepat gyvūlei ir daigtai su mažu atnaujinimu), dėlto gi placzei apie ją ne kalbėsime. Visos Vilniaus parodos reiszkia tiktai, kad parodą iksziol reikia suprasti kaipo nusižadinaimą ponu ir parodymą žmonėms ne to, kūmi priguli užsiimti, tiktai to, kūmi užsiimti ne pridera. Eidamas ant parodos ukystės ir pramonystės, tiki pamatyti viska, kas pakelia ukę, reikalingiausius prie jos daigtus; tiki permanyti, kūmi užsiima tos szalies žmonės ir kaip toli yra nužengę savo iszdarbiūse. O ką galėjai matyti ant parodos Vilniuje? Viską, kas naikina ukę: užrubežinius arklius, tinkanczius tikt dėl pasigyrimo, o ne prie ukės, užrubežines karves ir kitus gyvūlius, isz kuriu viena tikt nauda — medalis ant parodos. Matei puikius iszdarbius, dėl kuriu reikia turėti puiku dvarą, nors ir apskolintą. Už taigine matei arklio — darbinįko, ne matei visai iszdarbiū, kurie yra vieninteliū

uždarbiu gyventoju tulu vietu Vilniaus ir Gartėnu rėdybos. Ar gali ukininkas, prisiziurėjęs parodai tokei, veisti pas savę gyvūlius, reikalaujancius lepinimo ir prižiurėjimo daugiaus už jo paties vaikus? arba įsitaisyti sau kokį naudingą įrankį, ar užtėmyti naują kokią szaką naudingo uždarbio — jaigu ant parodos tokiu dalyku ne buvo matyti? Žadėtas ant szimetinės parodos pagerinimas naminės pramonystės tapo pamirsztu ir apie tą dalį svetimtautis butu labai mažai ir klaidingai pasimokinęs. Garsiu lietuviszku kumpiu ir sviesto, kūmi paroda galėjo pasigirti tikrai buvo parodyta lyg ant jūko. Sodauninkyste, teisybė, galima buvo pasigėrėti. Dalyje iszdarbystės smulkios ir fabrikiszkos teko užtėmyti szį tą naudingą, bet to gero buvo taip mažai, kad daugume poniszku niekniekiu nyko, lyg laszas vandens, pūlės į jures. Ne rokūsime skyriu visu daigtu parodos, nės viską jau sykį iszrokavome 1 N. „Varpo“ — nieks beveik neatsimainė. Pridėsime tiktai szį tą: ant szimetinės parodos buvo rėczkutės isz Plungėnu (Kauno r.), dailios ir pigios; sėdynės į sodus, pritaisytos isz jaunu lazdu szaku; pinucei nudailinti ir kimsztos vilku skuros — tai vis valszezioniu darbai. Isz kitu valszezioniszku iszdarbiu gan buvo audeklu.

Kiekvienam, atlankancziam paroda ukystės ir pramonystės, pūlė į akis mažas skaitlius valszezioniu, suteikusių szį tą dėl parodymo. Juk valszezionys geriaus galėtu parodyti, kaip augsztai stovi pas mus ukystė, o isz skaitliaus ponu, pristacziusiu szunu dėl medžioklės, arabiszku ir angliszku arkliu, gali iszsineszti isz parodos labai klaidingą nūmonę apie padėjimą gyventoju. Skaitlius prigulineziu prie parodos valszezioniu nurodo tikt, kad ponai apie jįs nesirupina, o jaigu priima jįs prie parodos tai rodos lyg isz malonės ir iszteisimumo akise svieto vardo parodos, įrengtos, mat, dėl visu apygardos gyventoju. Ponai juk gerai supranta, kad valszezionys ne visi numano apie parodos naudą, o kuris ir supranta, tai jos bijosi, nės per brangei kasztūja dastatymas daigtu. Taigi ponams, jaigu jiems isztikro rupi pagerinimas ukystės ir pramonystės — savo apygardoje, priderėtu pamokinti aplinkinius valszezionis ir palengvinti jiems kelį prie parodos.

Užsiėmusiejie paroda galėjo apmislyti tikrą jos mierį ir jį iszpildyti. Turint tiktai tris rėdybas, galėjo kaip ant dėlnos parodyti visiems vaisius ukystės ir pramonystės, nieko neužmirsztant ir nieko ne apleidžiant; gal but ir skaitlius niekniekiu ne butu ėmęs virszaus, atsiduręs didesneme skaitliuje naudingu daigtu. Bet ką norėti, jaigu . . . net rinkime spėdiku dalykūse vertės iszstatytu daigtu ne tėjo elementariszko supratimo: dėl sprendimo apie rymōrystės iszdarbius pakviesti buvo fotografas ir aptiekorius! Sapienti sat!

Q. D. ir K.

Hygiēna.

Tabakas.

(Tąsa)

Nū besitęsenzio per ilgus metus kosulio atsiranda *iszputimas plaucziu* (emphysema); czia trukdosi tekėjimas kraujo plaucziuose ir deszineji szirdies pusė, kuri varo kraują per plauczius, turi daugiaus darbo, turi gerai spirtis, idant įiatlikti dėlto ji iszpradziū pasididina; bet ant galoneįstengia atlikti darbą, apilsta ir susilpsta — patruksta, paprastai sakant. Tolesneme laike taspat atsitinka ir su deszineje pusė szirdies. Ar gali ne pajusti organizmas žmogaus, kada tokia svarbi dėl varinėjimo kraujo prietaisa, kaip szirdis, apsilpusi ir pradeda szlubūti? Atsakymas labai aiszkus,

Apsilpninti plaucei — tai numylėta dirva dėl iszsiplėtojimo *džiovos* (phthisis). Kiekvienas ir menkai ką numanantis žino, kad nū tabako tankei „skauda krutinė“, o nustojus dumi papirosus, skaudėjimą tą kaip ranka atima. *Džiova* labai greitai prisimeta prie kokiu norint budu susilpnintu plaucziu, na o dumimas tabako, nedūdamas plaucziams tyro oro, kiek reikia, juk ir labai apsilpnina jūs. Tai-gi visi tie, kurie isz prigimimo linę prie plautiniu ligu, „silpnakrutinei“, rodosi tyczia dūmia tabaką, idant kūmgreicziausei užbaigti ir taip jau sutrumpintas savo dienas. Da ne viską pasakėme apie kvėpavimo takus. Vieni dumikai žinome, „užsitraukia“ t. y. įtraukia dumus į plauczius, o kiti dumia „neužsitraukiant“. Vienog ir tie paskutinėi ne gali atginti, idant dalis dumu ne patektu į plauczius. Pažiurėkime, kas isz to dedasi. Sienos gerklės, paskirtos dėl pervedimo oro į plauczius, iszklotos *gyvplaukeis*, kurie, krutant be perstojimo, iszvaro laukan dulkes, įsitraukusias isz oro, bekvėpūjant. Dulkiu visados yra ore ir gyvplaukei visados turi darbo. O pridėkime dabar prie to daugybe angliu daleliu, sūdziū isz tabako dumu, limpancziu prie drėgnu gerklės sienu — ar ne bus gyvplaukiam perdaug darbo? ar jie įstengs? Teisybė, iszpradziū da gyvplaukei iszvaro beveik visus sūdzius (tada skreplys jūdas), vienog paskiaus „patruksta“ ir tada sūdzei iszkloja gerklę, kaip kokį kaminą. Sūdzei; įsitraukia ir į plauczius ir ten taip-gi ne mažai ju lieka. Matome, kad visi kvėpavimo takai aplimpa sūdzeis. Kas toliaus? Sūdzei, kaipo paszalinei, ne kviesti sveczei, erzina gerklę ir plauczius — atsiranda kosulys, sloga plaucziu su visoms pasekomis. O juk nikotinas, besantis dumūse, pats nū savęs taip-gi erzina kvėpavimo takus. Pridėkime dabar szitą viską prie paseku nū sutrukdyimo mainu duju, o turėsime paveikslą, ką daro tabakas plaucziuose ir kaip per tai pasiekia visą žmogaus organizmą.

Dumimas tabako kenkia *akims*. Kiekvienas beveik isz mus ant savęs pat yra iszbandęs, kad „dumai ėda akis“ ir akys „raudonūja“. Akiu plonė labai lepi; dalelės angliu dumūse rezia ją ir ji, suerzinta, prisisunkia krauju — nū to akys paraudonūja. Kiekvieni dumai turi tokia ėdanczia akis įpatybę, tai da labjaus tabako dumai, nės czion prisideda ir erzinantiejie akis nūdai. Jaigu akys tankei bus erzinašos dumais, gali įsteigti *uždegimas akiu* (uždegimas *jungplones* — conjunctivitis), kuris gali užsitęsti ir suteikti akims visas blogas tos ligos pasekas. Juk žinoma yra įpatinga liga, vadinama *tabakiniiu spangumu* (amblyopia nicotiana). Lengva suprasti, dėlko serga ant uždegimo akiu beveik visi žmonės, priversti gyventi ten, kur oras nūlatai pripildytas dumais, įpacz tabakineis, o tai kazarmėse, kaliniuose, akutu kajytose ir t. t.

Kokia įtekmė dumimo tabako ant *dirksniu sistemo*? Paveikslas visu apsireizskimu, užsirijus nikotinu, kaip apkvaitimas galvos, drebėjimas ir traukimas sąnariu ir t. t., aiškiai rodo, kad tabakas turi įtekmę ant galvos ir strėnu smagenu, žodžiu — ant viso dirksniu sistemo. Įtekmę tą turime suprasti, kaipo chemizką veiklumą ant atmainu sudėjime dirksniu. Jūm ilgiaus tęsiasi tą įtekmę tūm giliaus veržiasi atmainos dirksniu sistemo. Nikotinui negalima juk uždrausti, idant jis ne dirbtu to, ką jam gamta įsakė. Ką apie dirksnines ligas, tai tabakas ne stovi užpakalyje kitu ju kaltininku. Psichijatrai sziandien pripažinstą, kad ir tabakas pristato jiems ne viendą ligonį.

Jaigu kas norėtu tikėti szitiems nurodymams ant blogu įpatybiu tabako dumu, tai tegul prisiziuri tiems atsitikimams, kada nepratęs prie tabako papūla į kambarį, kur garbintojai tabako nesza aukas nikotinui: nabago apkvaista galva, sunku jam atgauti kvapą, akis perszti, darosi visam nesmagu ir ne kiekvienas toks gali iztrivoti iki galui susijimo.

Taboka ir krimkė vodiąa tiktai vienam vartojancziąm jas, *dumimas-gi* tabako vodiąa ir kitiems, kurie gyvena sykiu su dumikais, nės turi kvėpūti tūmpat sugedusiu oru, gadinti sau akis ir kankinti savo visą organizmą, neziene už kokias kaltes.

Reikia da primįti, kad žmogus turi kartais priverstinai kvėpūti oru, prisisunkusiu nū tabako.

Tabakas turi ir apgynėjus, kuriu žodžei, teisybė, gali apgauti nesuprantanczius tikros tabako vertės, įpacz tūs, kurie patys dumia ir laukia tiktai sziochio tokio pagyrimo pikto paprocio, idant turėti neva tikrą priezastį nesitraukti nū tabako.

Sako, buk vartojimas tabako, įpacz dumimas, gina žmogū nū *limpancziu ligu*. Neiszmintingumas szitokios nūmoniės aiskus, jaigu atsimename, ką kalbėjome apie dumimą tabako augszciaus. Priezastis limpancziu ligu — tai mikroorganizmai. Organizmas žmogaus kovojasi su jais, ginasi priez jūs — tokia jau gamtos tiesa. Kolaik organizmas atremia užpūlanczius mikroorganizmus, nepasidūda jiems, ne atkiszą tinkanczius dėl ju vietos, limpanti liga ne prisimes. O tegul tikt mikroorganizmai atras organizme žmogaus *locum minoris resistentiae* (vietą silpniausios atramos), tūjais prikibs prie jos ir pradēs ten gaspadorauti. Tabakas-gi, kaip matėme, ne sustiprina organizmą, tikt jį susilpnina. Ar-gi tai galimas dalykas, idant susilpnintas organizmas galėtu geriaus už sveiką atsispirti mikroorganizmams ir atsiliūsūti nū limpancziu ligū? Tabakas tame dalyke — tai ne prieszas mikroorganizmu, tikt ju draugas, ju talkininkas.

(Toliaus bus.)

Isz visur.

Senei girdėta, jogei kariu laikūse mergelės, tevyinės meile uždegtos, imdavos už kardū ir įvilkdavo kareivio rubą, (kaip antai Jeanne d'Arc Francuzijoje ir Emilija Plater Žemaitijoje,) bet neteko pagirsti, idant mergaitė butu lyg sziol pradrišusi apsisiausti kuningiszku drabužiu. Tiesą, amėrikoniszki laikraszczėi pranesza mums! buk kad Suvienytūse valszcziūse ēsanczius kelios žmonos atliekanczius žygį kuningo, bet jos nesislepia su savo moteriszckumu. Budamos moterimis ir rubą nesziuoja moteriszcką. Ne taip padare musu dienose kaszinkokia Mariska S. 19 metu mergelė, Kolochoje Vengru žemėje, kur yra sostą sav aprinkęs kardinolas Haynald'is. Dvejeta nedėliu tam atgal į tēnaitę seminariją pristoją ant mokslo gražus jaunikaiteis, kurs apie savo vertumą ir gabumą reikalingą dėl pastosenos į klierikus pristatė liudyjimą, jogei yra užbaigęs

kursą gimnazijos, taip vadinamą „*testimonium moturi tatis*.” Greit szitas jaunas klierikas patraukė prie savės visotiną simpatiję, nės jis labai gražei iszrodė isz burnos ir prie to davės pasergėti ēsancziu gan gudrumi ir guviu moksle. Kaip ant nelaimės patinka jį sodne kardinolas Haynald'is; szitam greit metės į akį, ir sustojęs pradėjo prisiziūrėti. Jaunas klieriks tūj paraudonavo, akis nuleido, kaip gēste susigėdo; ant užklausymu nieko nei atsakyti negalėjo. Ant galo kaszinką pasakęs kardinolui ant ausies, greitai pranuko, vos ant valandos tikt pasirodęs po tam gultkamaryje. Pradėjus jieszkoti ir dasiterauti, iszszaiszkino jogei jis yra priminta vrsziaus Mariska S., kuri apimta geismu palikti kunįgu apgaulingais takais įsi-braukė į seminariją. Biszkį mums gailu, kad taip greitai iszszireiszckė jos paslaptis, butume gavę norint matyti, kaip tad butu atlikusi tolesnei taip nepaprastą ir naują dėl moteriū žygį. Drašoje juk dang kur neatsiliektą mergaitės nūg vyru. Įpatingas sulaizybas iszgrajyjo 18-kos metu mergelė Finney, kuri susitarė ant didžio padėlio, jogei dienos viduryje prisz mines svieto jį silnis Tamsės nūg Londoninio tilto. Ir tikrai paskirtoje dienoje praeivi ir susirinkusieji ant tos vietos turėjo gan gerą ir patraukę pasiziūrēsena. Pilna drašos mus Finney gražiame maudiniame drabużyje pasispyre žemyn į vandinį nū augszcio 45 pėdu, ir padariusi negirdėtą ir nelauktą paniry, tikrai klasiszcką, atsisėdo ant laivo, kuris tyczioms buvo jėmęs laukti isznerenczius. Vargu kas ir isz visu szauņuju macziusiju apsiimtu padaryti tą pat szuksnį.

— Nors kitasis Bostoniszckis Karolis Rogers isz savo miesto iszvažiavo per Atlantiką ant mažo laivelio į Paryžių ant parodos! Jis kaip ir miss Finney drašei leidosi į vilnis juriu-juriu. Asztūnes dienas keleivystė ējo gerai, tikt ant devintos jį vandū nuplakė ant Jurgio salu, kur laivelis į trupinius susidaužė. Czia ir jūku drasociui mažai beliko; per 38 dienas jis maitinosi jurineis sliekais ir kiauszineis jurpaukszcziu. Baisus szviesums saulės net jį apjakino: lygsziol jis bentgi peną sav galėjo sujieszkoti. Laimė tikt ju, — prilaukė einant pro szalį amėrikinį garlaivį „Marta.” Szitam tikt tikusies, jis iszsilūsavo nū aiskio ir greito badmario. Nū szindvies iszmonyje ir drašoje neatsiliko ir Valter Compbel Yonstarniszckis isz valszcziaus Nev-Jork; tas perplaukė Niagarą tūj gret vandenkrytuliū. Įvilkęs tam tikrą szvarką, sviedėsi į vandenį ir baisiu paspyriu tvano tapo iszmetas Levistone per 5 angliszckas myles nū krytuliū! Paskui Campbelio metėsi į vandenį ir jo szū, bet szitas daugiau ant virszaus nebepasirodė, nors kaip ir visi neufundlandai labai gerai nardės. — Ir dėl visu szitokiu drašocziū viens sykis nemelūja. Matome tą kūgeriausei isz paveikslingo atsitikimo Revele su pragarsusiu orlaku Leroux. Daugiose vietose, szimtus sykiu jis pasikeldavo į orą ant keltuvo — balono ir szimtus sykiu nusileizdavo 4,500 pėdu augszcio ant savo kristgynio, o Revelis vietoje pasveikiuti ir rankomis nuratūti turėjo tikt akterėti nusileidus Leroux ant jurės, ir vargei sujieszkofjes nabasztnįką giliame vandenyje, pasirupinti jį palaidoti. — Bet Revelo nūganstį vargu yra bent kiek palyginti su pergascziū Birmingtamszckiu. Ruggpjūtės mėnesio 26 dienoje mėnazerijoje — žvėrdarżyje Wombrello, bevokiant klėtkas, vienas isz sloniū su savo nosainiu atidarė duris, už kuriu buvo liutai. Viens iszbaisiu valdonu smiltūtu bengliu, ketvergis liutas, galingas pastakis savo givinės iszskliuvo isz kalinio, ir pabaidytas savo užziurėjais, iszszoko per langą trobikio ir nelauktai atsi-žvilgtėrėjo ant turgvietės, pripiltos svietu! Pergastis stojosi baisesis, vienog kū didžiausei persigando . . .

pats liutas. Apkurtintas szauksmais tukstanties žmoniu, žvėris isz pradžios stovėjo bugsztingas, prisiglaudes prie sienos vieno namo; potam keletą daves galingu žingsniu pertraukė per turgvietę, szoko į upę ir paplaukė pavandeniu. Sargai žvėrdaržio pasiginė įpėdin bėgvi, kurs perplaukęs vieną verstą kūrarniausei iszėjo į pascardį ir didžiulingai . . . įėjo į klėtką, czia jau suteiktą jį priimti. Nors liutas nieko neužgavo, bet daug kas bebėgdamas įgavo gerą opą ir viens vaikas persirodė su visu nusmaugtas. — Gerai dar, kad niekam ne prisiejo ristas su szitūmi spēkos paveikslu, kaip tą padarė Oros-Volyjo Vengrus, penkdeszimtmis piemū pakėlęs baises ristinę su vilku. Senis drauge su dukterimi varė į turgvietę kiaules, kad ot isz pakeliniu tankmenu iszszoka prabadejęs vilkas, pagauna keletmėnesinį parszelį ir traukiasi su naszta į krumą. Mergelė mislyjanti su szunimi turinti darbą, pradėjo gintis nū vagio, kurs lobį pametęs pūlė ant dukters piemenio. Matydamas artimą pražūtį savo dukters, pasiskubino senis jai ant pagalbos ir sutvėrė žvėrį už sprando. Vilks vienog greitai iszsisuko isz smarkio suspudžio, szoko seniui ant nugaros ir pradėjo skaudžei plėszyti. Senis vienog ir czia ne prastojo drąsos, isz antro sykio pagavo vilką už gerklės ir priverstė prie žemės; keletą minutu baisei jūdu grumėsi, bet ant galo piemeniui pavyko isztraukti isz kaszelės pėilį, su kuriūmi pribaiğė vilką. Tūmi tarpu duktė prisiszaukė pagalbos isz artimiausios triobos; randa jau vilką nebegyvą, o senį plustantį kraujūse pusmarį. Tūj jį nuneszindino į ligongultą, ir jam pagrįžo gyvybė, dabar net jau suvisu pagrįžo jis į savę. Bet negal tikt vargszas su szikiūmi tokiu ramumu girdėti apypasakojimą apie smulkminius taip baises pesztynės, tūj jis dreba ir virpa. Praneszėjas szio nūtikio užmirszo net vardą padūti taip nelaimingo žmogaus, rasint ir dēlto; kad tas tikosi su piemeniu! — Kas dėl manęs, tad ir gerai, nės asz vietoje to privesiu kitą, pravardę kelinio ministerio Siame. Vert isidėti jį ir atminti, nės rodosi ir pats szis didponis jos visos neatsimena gerai; jį susideda isz 30 szitu zodžiū. Som-Decz-Petra-Rzow-Nuncz-Bu Ja-Toe-Fa-Banurongzi-Szwan-Szwong-Sy-Kroma-Fara-Banal-Kej-Dzy-Fo-Pej-Haua-Hawonze-Ra-Petra-Czy-Fu-Banurangzi-Pacz-Wara-Dan.

Dagis.

Baudžiavos Lenkijoje.

(Trumpa apžvalga istorijos baudžiavu ir ju isznaikinimo.)
(Tęsa.)

Tikt toje Suv, rėdybos dalyje, kur gyvena Lietuvei, dar buvo pusėtinai pasilaikancziu ukininku. Daugiausei buvo pusialaukiu kurie turėjo ne daugiau kaip 6 m.; jū geresnė žemė, jū mažiaus jie jos turėjo; minimum priverstino darbo — 3 dienas ant nedėlios, maximum — 5, net ir 6 ant savo dūnos ir su savo padaru; jie nesze ant savo sprando visą sunkenybę buvusiu daremszcziznu, gvoltu ir t. t.

Grinczelnikai turėjo 1½ — 2 margu; jie turėjo dirbti pėkszti 3 — 4 dienas ant nedėlios; ju padėjimas, zinoma, blogesnis už pusialaukiu; ir jie nekeitė bado tikt ten, kur galėjo užsiimti amatu arba kokia prekyste. Apie ukininku padėjimą daugiau nekalbėsiu, suteiksiu tikt kelis zodžius žmogaus, atmenanczio dar tą laiką; tas pats kunjgas raszo man: „Po kiek dienu ei-

davo? tai man rodosi, nebuvo lygei. Bet abelnai eidavo 3 pėkszti ir 3 važiūti; kas ne atlikdavo, tai zakuecavodavo, iki galėdavo; o jaigu suvis nusigyvendavo, tai tą iszvarydavo, o kitam žemė atidūdavo, kuris apsiimdavo atlikti, kas reikia. Jei apsukresnis rasdavosi bernas, tai tokiam pavesdavo, bet inraszu atskaitydavo kokia 16 rykszcziu. P-io parapijoje, kaime Budv., taip inraszytu tapo Selvestras Rubas — bernas, dar ir dabar gerai gyvenantis gaspadorius. Apart baudžiavos“ (priversto darbo) turėdavo „gvoltu“ arba margą javu nukirsti, arba kelionę tolimą važiūti. „Sargos“ eidavo prie bravoro ant visos paros kad ir szventą dieną, taip-gi malku kirsti; vandenio neszti, salyklos daigiti ir t.t., net kuknioje mergoms padėti, kiaules szerti, o gal ir szunis! Mano tėvynė ir visi viensėdžei iki K. po 5 dienas ant metu eidavo „gvoltu“ — pavarasį akėti, o rudenį bulves kasti. Dar asz pats porą sykiu buvau; už akėjimą syki kojas akamonui buczevau, kad tikt paleistu ir užraszytu, o bet neleido iki in smiltis žemės nepavercziau. O tempora, o mores! Taip buvo karaliskūse dvarūse, o ponu dvarūse ir dugnas prakiuro! Ten, kaip kam patiko, taip korojo ir baudžiavos dienu kiba be skaitlians buvo, įpacz Garliauckineje.“

d) ketvirta dalis ukininku, kurie turėjo nors sziek-tiek žemės tai — komornikai arba kopjaržei — institutas grynai lenkiszkas. Tai apsi-vedę žmonės, gyvenantiejai dvaro grincziouse; jie užimdavo tikt pusę grincziu ir turėjo nedidelį daržą; kur grinczios didesnės, tose gyvena po 4 ir 6 szejmynas, kaip kur buvo tikros „kazarmės“, kurias kartais vadino „pragaru“, dėlei nflatiniu barniu tarp tu szejmynu; pasitaikydavo kad vienam kambaryje gyvena po 2 szejmynas. Jie gaudavo po 2 kapas rugiu, kapą miežiū, kelias lysės žirniū ir bulviū; kopustai ir linai nū pono dirvos, girioje galėjo rinkti sau szakas. Dirbti turėjo vasarą po 5, žiemą po 4 dienas ant nedėlios, kaip kur ir 6. Jiems buvo daleista ganyti ant pono pievu po dvi karves, kiaulę su keleis parsziukais, arba žasų pulkelį Jaigu likdavo nū ju mėszo, tai jū iszveždavo ant pono lauko, užtai jis gaudavo pusę javu nū to lauko, jaigu kuris kom. suvis neturėjo darzo, tai visą jo meszlą iszveždavo ant pono lauko ir tada jis gaudavo pirmą metą visus javus nū to lauko. Apart augszcziaus minėtu buvo da daug įvairiu žemės valdymu, taip antai, vieni turėjo darželį prie savo grinczios, kiti valdė žemę už mėszlą, tretii už darbą (na odrobek) ir t. t.. Pona stengėsi isz geresnio padėjimo pėrvesti ant blogesnio: taip vienam kaime, įvedant ukazą 1864 m, kopjaržei iszpasakojo ukiszkai komisijai, kad jie arba ju tėvai buvo žemdirbeis-ukininkais ir turėjo po 30, arba 15 margu, bet priesz

20 m. trys isz ju buvo pervesti į kitus kaimus, o po 2 metu žemę nū ju atėmė ir pridurė prie palivarko; gminoje Kvoskuv ukiszka komisija rado 10 kaimū, kuriūse buvo tikt 4 ukinĳkai, kiti komornikai, gyvenantieji po 2, 3 daugiausei 4 szejmynas vienose grinceiose; naminius gyvūlius laikė žiemą sykiu su savim grinceioje.

Liko dar pasakyti apie bežemius; ju 1864 m. buvo 1, 328, 827 abiejų lyczių. Jie skyrėsi į szias dalis: 1) dvaro tarnai (czeladnicy), kurių Lenkijoje buvo labai daug; czia priguli visokie dvaro tarnai: avinĳkai, galvijų piemenys (žemiausios tarnystės laipsnis), vežėjai ir bernai-arkliu prižiūrėtojai (fornale) — sunkiausia tarnysta, — stallei, kalvei, muzikantai, naminei tarnai, oficialistai ir kiti. 2) prasti darbinĳkai (wrobnicy), kurie tarnavo pagal sutarmę do ut facias, jie turėjo tiesą ganyti vieną karvę ir rinkti sav szakas girioje; maitinosi uždarbeis palivarke; jie skyrėsi nū samdinĳku sztai kųm: ponas laike už savo doriszką pareigą samdyti jųs ant kiekvieno darbo, kada negalėjo apsieiti su savo tarnais, ir dūti jiems geresnį darbą, nei samdinĳkams; bėdoje ponas dūdavu pinigų, nors jie da nebuvo užsidirbę. 3) Samdinĳkai — dažniausei ateivei isz Galicijos, Bielorusijos, Silezijos, — Metūse 1864 kaimo gyventojų Lenku karalystėje (pagal dabarnykszti vardą) buvo 3, 761, 848; taigi $\frac{1}{3}$ suvis neturėjo žemes, o isz tu, ką turėjo, daugumas turėjo labai mažai. —

Evg. Karcov'as (Viestnik Evropi 1885) sako, kad priezastys reformos 1864 m. grynai politiszkos. Man rodosi, kad tai nesuvis teisinga; man rodosi, jog, kadangi jau buvo isznaikintos baudžiaivos visoje Maskolijoje, jos turėjo neužilgo isznykti ir Lenkijoje: vienu kartu to negalėjo padaryti, nės czia gyvenimo iszlygos kitokios ir tame laike Lenkijoje kilo maisztas; pagal manę, politiszkas mieris Maskoliu valdžios turėjo įtekmę tikt ant to, kaip buvo padaryta reforma, kas tųj jums iszsiaszkijs. Dėlei politiszko mierio vyriausybė skubinosi su tųm darbu, geru Maskoliu pažjstanczių ekonomiszką padėjimą Lenkijos gyventojų, beveik nebuvo; czia suvis nebuvo padėta tiek darbo, kiek dirbo, darant reformą Maskolijoje.

Įtaisymo komitėtas (uczreditelnij k.) kalbėjo, kad pirmas siekis, kurį Maskolija turi stengtis darsiekti, tai pakėlimas žemesniu draugijos lųmu, kad padaryti isz ju konservatiszką gairalą (elementą). Namiestnĳkas savo proklamacijoje kalbėjo taip „Ukinĳkai Lenku karalystės! jus nepaklausėte maisztnĳku (meteznĳku), jus likote viernais tikram savo vieszpacziui ir tikt nū jo laukėte sav apgynimo. Laikas atėjo iszpildyti jūsu laukimus ir iszpildyti jųs taip, kad ateisiancziamie laike spaudžiusiems jus ponams nebutu nei atsitikimu nei galėjimo jus spaus-

ti, o vyriausybę apgaudinėti ir užstoti net kelią jūsu teisingiems skundams.“ Sztai įtalpa reformos 19 Vas. 1864 m.:

Visa žemė, isz kurios ukinĳkai naudojo dvarūse, prigulincziūse žemvaldonams, institutams, vieszpatystei ir majoratūse, darosi pilna savuma tu ukinĳku, kurie isz jos naudojo. Nū $\frac{3}{15}$ Balandžio 1864 m. ukinĳku visokios pareigos darbu ir pinigais pasibaigia, vietoje ju ukinĳkas moka vieszpatystei, iki neiszpirks žemės, atskyrta mokestį už žemę; žemvaldonai gauna užmokestį. Ukinĳku savuma darosi sodybos, žemė, vis tiek ar kalbėjo apie ją uk. 1846 m., ar ne, abelnai nežiurint ant jos daugumo; ukinĳkai gauna žemę, atimtą nū ju arba apmainytą po uk, 1846 m., lygei kaip žemė, jiems priguli ir servitutai, trobos, gyvūlei, įranki ir sėmenis; ta tiesa priguli visiems ukinĳkams: kolionistams, kmiecziams; visalaukiams, pusialaukiams, daržinĳkams, komornĳkams ir k., vis tiek, ar jie valdė žemę pagal prestacijų tabelijas, ar ant kontrakto, ar pagal paprotį ir t. t.. Susiaurinimas tikt toks: ukinĳku žemė gali pereiti tikrai ukinĳkui pagal uk. 1864 m. . Visi kiti pilni savumos susiaurinimai ir pareigos, isznaikinti, kaip tai: 1) mokestis, vadinama laudemija, kurią mokėdavo ponui, kada žemė pereidavo kitam ukinĳkui 2) t. vadin „pono kapeika“ — ponas turėjo tiesą kartais padidinti czyžę, 3) nedaleidimas užsiinti amatais, statyti malunus ant savo žemės ir t. t. Žemvaldonams užmokėjo „likvidacijos popieromis“ dųdancziomis 4%. Užmokestį ponams iszskaitė pagal visas ukinĳku pareigas, iszskyrė tikt: a) mažas dųkles visztomis žasimis, kiauszineis — abelnai visas dovanas, b) visas daremszeziznas 3) laudemiją ir pono kapeiką. Kiekvieną parėigą apskaitė skyrium, paskui sudėjus visas tas prekas ir atmetus $\frac{1}{3}$ prekios naturaliszku pareigų ir $\frac{1}{3}$ pinigiszku, už kitas reikėjo užmokėti ponui; bet szitas atlyginimas negalėjo pereiti normu žemes pelningumo, pagal kurį žemė buvo padalĳta į 4 dalis: 1) nū margo 120 k. 2) — 110 k. 3) ir 4) 90 k.; pamažinti Įtaisymo kom. galėjo. Užtvirtinimas likvidacijos tabelijų ir iszpildymas tu principu buvo pavesti Įtaisymo komitėtui. (Likvidacijos tabelija vadinosi aktas dųtas kaimui, į kurį buvo įnesztos ukinĳku tiesos ant žemės ir sarvitutu).

Kaip matome, ukazas 10 Vasario 1864 m. pripažino tai, kas buvo de facto; czia nebuvo lauku palyginimo arba padidinimo. Užtai ekonomiszkas ukinĳku buvis pasigerino tiktai dėlei to, 1) kad buvo isznaikintos visokios naturaliszkos nenųlatinės pareigos 2) buvo isznaikintas priverstas darbas 3) kad mokestis buvo uždėta mažesnė, nē kaip ukinĳkai mokėjo ponui ($\frac{2}{3}$).

Ukazas davė tikt abelnus principus. Įtaisymo kom. turėjo apspręsti, kuri žemė ir koki ser-

vitutai turi prigulėti ukinjams. „Sodyba,, Lenkijoje vadinosi ukinjko gyvenimas su žeme, iš kurios jis nandojo, ar tai but mažas gabalėlis ar didelis. Užtatai Įtaisymo kom. išsaiskino, kad ukazas 19 Vasarios. apima:

1) Visus kopjaržius (jie turėjo apie 1 marga), bernus ir tarnus, jaigu jie turėjo kokią-nors sodybą; taip asz žinau vienam dvarelyje tokius gyvatnjkus: tñj už dvaro sodo yra du grinczelnjku, kurie turi po toki darželį, kaip pas ukinjka rutu darželis, o treczias turi apie vieną margą ar daugiau; aplink, isz nekuriu pusiu po langais, jau dvaro laukas.

2) Ukazas apima ir tokius žmones, kurie gyvena po kelias szejmynas vienose grincziuose. jaigu tikt tos grinczios ne darbinjku kazarmės.

3) Žemė, isz kurios ukinjkas naudoja už atidrbimą (na odrobek) turi buti jo savuma.

4) Žemė, kurią jis apdirba tikt už tai, kad atsiima nñ jos vaisius (na vybierne) negali pasidaryt jo savuma; žemė, kuria ponas atėmė po uk. 1846 m., turi prigulėti ukinjams.

5) Servitutai turi prigulėti visiems ukinjams, nežiurint ant ju turtingumo. Dėl iszpildymo ukazo buvo paskirti kamisorei ir komisijos ukiszku dalyku; augszeziausia instancija tai įtaisymo Komitėtas. (Toliaus bus).

Algirdis ir Keistutis

Tame tarpe kelios deszimtyt Vilniaus gyventoju naktjje nejutoms užvaldė Vilniaus tvirtyne, kurioje iszvaziudamas su motyna į Trakus Vytautas paliko truputį tikt sargybos. Dažinojės apie tai Jagaila, kuris laukė sūkaltbio paseku Visztytyje ant Prusu rubežiaus, pasiskubino į Vilnių, kurio gyventojai (12 d. Sėjos) su džiaugsmu jį priėmė, nės jiems geriaus patiko minkszta ir lėpi Jagailos valdzia, ne kaip smarckus ir rustus nors, ir teisingas Keistutis.

Vienog-gi Jagaila, ne pasitikėdamas ant savės ir savo sandorininku, vėl susineszė su Kryžeiveis. Kryžeiviu marszalka, sugriovės pakeliui Žemaitijos pilį Airagalą, traukė talkan Jagailai. Pilis Trakai, apsiaubta isz visu pusiu Algirdžio ir Kryžeiviu kareiveis, po keletai dienu badu buvo priversta pasidūti prieszams.

Vytautas-gi su savo motyna Byruta priesz tai da nubėgo isz Traku į Gartėną. Pas savo sunu į Gartėną atvyko ir tėvas isz nelaimingos karžygos. Senas Keistutis vienog ne norėjo gėdingai pasidūti nedėkingam Jagailai: nukanka į stambeldiszką savo Žemaitiją ir, surinkęs tenai apie kelis tukstanzcius žmoniū, skubinasi pirmiausei atliūsūti savo sostapilį Trakus.

3 dieną Ruggpjuczio 1382 m. apgulė pilį. Pagelban Trakams atėjo Jagaila su 300 Broliu Kardininku, kurie, priesz tai užimti Žemaitijos plėszimu, paszaukus Jagailai pasiskubino ateiti talkan savo sandorininkui. Dalis bailios ir silpnos Keistuczio kariumėnės iszsiškirstė, kada-gi dagirdo, kad ir Kryžeiviu mistras ateina pagelban Jagailai. Dasiprotėjo tada Keistutis, kad su saujukia kareiviu ne pergalės skaitlingus ir gana galingus prieszas, ir nusprendė drauge su Vytauceziu pasidūti Lyvzemės mistrui.

Suprato Jagaila didelį svarbumą jūdvieju užmanės, ir paketino kitokiu budu jūdu pergalėti. Jis nusiuntė

pas Keistutį savo broli Skirgailą, žadėdamas neva padaryti sątaiką, ir pavesti Keistucziumi Žemaitiją.

Keistutis ir Vytautas patikėjo tam pažadui ir pasidavė Algirdžiui su likusia savo kariumėne. Jagaila paliepė abiem kariumėnėm (savo ir Keistuczio) iszsiškirstyti po namus; o pats su dėde ir jo sunum nukako į Vilnių neva dėl pabaigimo sąkalbos. Czionai laukė jūdu gėdingas vylius. Nedėkingas Jagaila, lauždamas dūtą žodi, paliepė surakinti seną dėdę ir įmesti į Krevos kalinį, kur neužilgo (15 d. Ruggpjuczio) slaptu Jagailos paliepimu tapė Keistutis pasmugtas.

Kad Jagaila liepė pasmaugti Keistutį tai apie tai nėra ką abejoti. Tą patvirtina du seniausiu lietuviszku metraszium, kurie padūda ir vardus tu Jagailos tarnu. kuriems palieptą buvo nužudyti Keistutį. Dlugosz'ius, Strykovski's Kojalovicz'ius, Vigand's isz Marburg'o (kryžeiviu) metraszis, Tvėr'iaus metraszis, o taip-gi ir pats Vytautas savoskundėse kaltina Ja gailą, kaipo nužudytoją savo tėvo Keistuczio.

Dėl paslėpimo nužudymo Keistuczio, kurį visa stambeldiszka Lietuva labai karsztai mylėjo, Jagaila paleido paskelbą, kad Keistutis pats savę nusiūdė. Jo kunas tapė atveztas į Vilnių ir pagal senąjį stambeldiszką paprotį pasodintas ant augszto laužo ir drauge su arkliu, gyvu tarnu. 2 szunim, visokeis brangumynais, o taip-gi su įvairais įrankis tapė sudegintas; pelenai ir likusieji kaulelei tapė sudėti į karstą ir palaidoti.

Pirmutinį savo žingsnį po Keistuczio myriui Jagaila paženkliuo persekiojimais Keistuczio giminiiu ir tarnu: tūjaus liepė nukirsti galvas bajorams apkaltytiems už nužudymą jo svainio Voidylos, Vidimuntas, Byrutės dėdė, ir Butrinas jos brolėnas už tą paczią kaltę buvo ratais sukti; Keistuczio pati Byrutė liko paskanodyta; sergantis isz didelės apmaudos Vytautas tapė uždarytas į kalinį, isz kur acziu tikt savo paczios pasiszeitimui, persirengus į jos drapanas pasisekė iszstruktį ir nubėgti pas savo svainį Janusz'ą, Mozurijos kunjgaiksztį.

Taip užbaigė savo gyvastį Keistutis, szitas, galingas ir doringas kunjgaiksztis, kurio vieninteliu troszkimu ir jieszkiniu buvo ginti visokeis budais Lietuvą ir iki paskutinei valandėlei gyvenimo, ne atidūti nei szmotelio jos prieszams: dėl szitos tikt idėjos jis tolydzio kariavo su Kryžeiveis ir kitais kaimynais, dėl szitos taip-gi idėjos jis apie kelis syk savąją naudą paszventė dėl naudos tėvynės, dėl szitos idėjos jis pakėlė ginklą ir prieszai sunu mylimiausio savo brolio. Už tikrą pildymą szitos taip naudingos Lietuvai idėjos Keistutis užsitarnavo garbę ir pagūdone szirdyse visu tikru Lietuvos sunu.

K. Stadnicki's, pasiremdamas ant seniausio lietuviszko metraszio, taip-gi ant Dlugosz'o ir kitu, tvirtina, kad Keistutis nūg Birutės turėjo 6 sunus. P. J. Wolff'as sako, kad „sunku yra daleisti, idant Birutė butu motyna visu Keistuczio vaiku ir idant Patirgas, kuris istorijose paminėtas 1348 m., ir dukte Ringailė, isztekėjusi 1392 m., gimtu nūg vienos motynos (!). Tokiu budu reikia priiinti, kad Keistutis turėjo kū-mažiausei dvi pati: pirmutinė nežinomo vardo ir kilmės galėjo buti motyna 3 vyresniuju sunu; kita, vardu Birutė, pagimdė 3 jaunesnius sunus ir visas dukteris.“

Visi rusiszki metraszai klaidingai padūda vardus Keistuczio sunu, nės vietoje tikru sunu padeda vardus ar tai bajoru ar tai Algirdžio sunu.

Taip-pat tame dalyke klaidzioja Kryžeiviu metraszai, nors jau mužiaus, Tikriausei, žinoma, galėjo užraszyti vardus Keistuczio sunu lietuviszki metraszai. Dlugosz, kurs turėjo savo rankose vieną lietuviszki metraszį, padūda tikt vardus 5 sunu (Vytaucezio, Zigmunto, Patirgo, Vaidato ir Tautvilo), o szeszta paženkliua tikt

3 žvaigždukėmis. Kryžėiviszki metraszei minavoja Keistuczio sunu Butavą, apie jo nubėgimą pas Kryžėivius, apsikriksztjimą Karaliaucziuje, atvedimą Kryžėiviu aut Vilniaus ir t. t. jau angszcziaus raszėme). Dabar jau galima suprasti tas 3 žvaigždukes: mat turbūt Lietuvis Dlugosz'ius gėdėsi palikti atmintyje Lietuviu atskaluno vardą ir pertai jį ne užraszė.

Tokiu budu bus szie Keistuczio sunus:

1. *Patirgas*, mirė jaunas, da neaptarėjės kunjgaiksztystės;
2. *Voidatas*, kuris 1362 m. gynė Kauną, ir tada, paimtas į Kryžėiviu nelaisvę, dingo.
3. *Butavas-Henrikas*, kuris nubėgo pas Kryžėivius ir 1365 m. jūs atvedė į Lietuvą, o paskui per ilgą laiką gyveno pas Vokietijos ciecorių Karolių IV.
4. *Vytautas-Vigandas-Aleksandras*, iszpradžiu Žemaitijos ir Podolijos kunjgaiksztis, o nūg 1392 — 1430 m. didysis Lietuvos kunjgaiksztis
5. *Tautvila-Konradas*, Naujapilio (Novogródko) kunjgaiksztis
6. *Zigmuntas*, iszpradžiu Traku kunjgaiksztis, o vėliaus, nūg 1432 — 1440 m., didysis Lietuvos kunjgaiksztis.

Birutė pagimdė kelias dukteris; isz ju žinomos yra tikt 3:

- 1) *Miklausa-Marijona*, isztekėjusi 1375 m. už Ivan'o Mikolaiczio, Tvėriaus kunjgaiksztio, pasimirė 30 d. Spaliu 1405 m.;
- 2) *Danutė-Ona*, isztekėjusi 1380 m. už Mozurijos kunjgaiksztio Janusz'o, mirė 1429 m.;
- 3) *Ringaila-Elzbieta*, isztekėjusi 1392 m. už Mozurijos kunjgaiksztio Henrik'o; jam tūjaus mirus, ji isztekėjo už Moldavijos karvedžio Aleksandr'o, o 1344 m. tapė nužudyta.

Jonas Vincaitis.

Korespondencijos.

Isz Dzukijos. Dzukais vadiname gyventojus Seinų pav. ir dalies Kalvarijos pav. iki Udrijai, Krokapiėi ir Krosnai. Minėtos trys vietos tiktai maž daug tegali buti rubežiumi, nės Dzukai siekia da ir už ju.

Budas vienstovio Dzuko ne ką skiriasi nū budo kitu Lietuviu, užgyvenusiu Suvalku rėd.; vienog sulyginę daugumą Dzuku su daugumu Lietuviu isz kitu paviecziu Suvalku rėd., užtėmysime Dzuku bude tulas įvairybes, jiems tikt pritinkanczias.

Isz priezasties kaimynstės su lėtais Rusiniais ir suskurduseis Mozurais, Dzuko budas tapo minksztesniu, miklesniu ir susitaikancziu su svetimtaucezis, bet ir linkusiu prie iszsitautyjimo.

Ką apie doriszką pusę, tai, rodosi, Dzukas stovi augszcziaus už kitus Lietuvius. Dzukas jūm apszviestėnis ir turtingėnis, jūm labjaus stengiasi dorai elgtis, buti darbszesniu ir didinti savo turtą teisum uždarbiu. Stojęsi turtingu, nosies augsztyn ne kelia ir beveik niekad turtu ne praleidžia. Dzukūse geras gaspadorius peržėngimą karecziamos slenksczio turi už pažėminimą savo garbės: deltogi tarpu gyventoju turincziu didesnį plotą žėmės, girtūkliu beveik visai nėra.

Czia da galima tankiaus matyti senovės paproczius patrijarchaliskus. Tankei atitinkame szėimyną, sudėtą isz tėvo ir keleto sunu, kurioje

valdžią laiko tėvas, nesidalydams, o po jo myrio — vyriausias sunus. Smulkina lauką tarpu prigulincziu prie dalies tiktai turintieji mažai žėmės, o didesnėse gaspadorystėse vyriausias brolis, paėmęs namus, iszmoka tikt dalį jaunesniems,

Smulkžėmei ir bežėmei gyventojai doriszškai yra nupūlę labai žėma. Trimargei ir vienmargei tikt tada iszksizza nosį isz buto, kada priverczia badas. Abelnai sakant, isz gyventoju bežėmiu mažai terasi vyru tinkancziu prie darbo. Kiekvienas stipresnis ir pritinkėnis prie darbo, tegul tiktai sugriebs pinigū ant kelio į Ameriką, be gailėsczio apleidžia tėvynę ir paskui stengiasi laiszkūse pertikrinti gėmines ir pažinstamus, buk jam laimingai dedasi.

Amatai czia vos ne vos gyvūja ir tai tankiausiai užsiima jais Žydai. Amatninkai katalikai tikt darko darbą ir brangus. Tankiausiai meisteris su savo mokintineis vaikszcziuja isz vietos vienos į kitą ir dėl to, jaigu tikt ne pakviestas kur kitur, su darbu visai nesiskubina. Net ir patys katalikai veikiaus paveda darbą Žydam, nei saviems.

Dzukai skubeis žingsneis lenkūjasi, pakurstinti aušmet Straszinski'o, administratoriaus Seinų diecėzijos. Dabarnyksztis vyskupas turbūt taiposgi stengiasi eiti pėdomis minėto veikėjo, nės szjmet isz penkiu naujai iszsventjtu kunjgu, Lietuviu, keturis nusiuntė į Mozurus.

Besilenkavimą Lietuviu gali sulaikyti kunjgai, jaib tikt norėtu. Tegul tikt kunjgai arcziaus ir atviriau susinesza su žmonėmis, o isztikro visada bus iszklausyti geistiname dalyke ir sugražins isz nepritinkanczio kelio klystanczius.

Lietuviui, praszcziokui, susilenkavimas vordija isz įvairiu pusiu. Persiskirdamas su savaisėis, jis stengiasi prisiartinti prie Pseudolenku, visokiu atliekanu: rasztininkėliu, ėkonomu, vienu žodžiu, žiloniu niszttikimos doriszkos vertės. Tokia bendrystė tankei nugramzdina doriszškai ir materijaliskai.

Turiu pridurti, kad tautiszki parėdai Dzukūse visai isznyko. Vyrai dėvi surdutus ir sermėgas be liemens; moters vasarą — palaidines jakes sulyg jūstai, o žiėmą — skrandas apvilktas jūda gelumbe, neturtingesnesgi — milines palaidines sermėgaites. Vasarinei moteru parėdai paprastai naminio darbo, vilnonei į visokius dazinius.

Dzukas.

Isz Marijampolės (Senapiles). Marijampolinėje gimnazijoje mokinasi daugiausiai ukinjku vaiku. Nekurie isz ju, pabaigę keturias, penkias ir szesziias kliskas, traukia į kunjgus arba į aptieką; kiti pabaigę visą gimnaziją ir keliauja į universitėtą, idant jame labjaus apsiszviesti; atsiranda kaip kada ir tokie, ka pasiliekti namieje prie tėvu arba užsiima koku kitu darbu, bet tokiu yra mažai. Beveik visi jie, ipacz paskuti-

niame laikia, pasiliekti tikrais Lietuveis, vartoje tarp savęs lietuviszką kalbą, ir tokiu budu padaugina skaitlių lietuviszkos inteligencijos. Jau isz szito galima numanyti, kokią svarbia vietą užima Marijampolinė gimnazija darbe pakėlimo lietuviystės! Pertai ir likimas szitos gimnazijos turi rupėti, labai užimti kiekvieną tikrą tėvynainį; žinios apie jos likimą turi buti labai geidžiamos ir žingeidžios: o vienog mes iksziolaik beveik nei viename laikrasztyje ju ne atitikome. Asz czionai ketinu praneszti broliams Lietuviams gana gerą, gana linksmą, kaip ant sziu laiku, žinę, ir tokiu budu ketinu įvarvinti, jai taip galima iszsireikszi, medaus laszelį į sziltą beveik vienintelį lietuviystės korį.

Pirm asztėniu metu, prie direktoriaus Abramovicziaus, Marijampolinėje gimnazijoje mokinosi suvirszum pusszeszto szimto mokintiniu, tarp kuriu buvo daugiau kaip trys ketvirtys Lietuviu. Atėjus į Marijampolę Solovjeviez'iu ant vietos iszkelto Abramovicz'iaus, visos iszlygos iszpradžiu da truputį pasigerino: Lietuvei mokėjo jam įtikti, įeiti į mylistą naujo direktoriaus, pertai tas pradėjo jūs atvirai mylėti, girti, ketinęs jau parsikviesti Lietuvius mokintojus, žodžiu, padaryti isz Marijampolinės gimnazijos beveik suvis lietuviszką gimnaziją. Ir tikrai, neužilgio tenai atėjo du Lietuviu mokintoju, p. K. ir p. J (kitudu, p. Arminas-Trupinėlis ir p. S., jau nū pirmiaus buvo); paskui taip-gi atsikraustė ir Lietuvis inspektorius Botyrius (persikriksztyjusis į pravoslaviją). Atėjimas jo beveik viską pagadino: savo blogu pasielgimu jis taip daėdė, taip įsipyko Solovjeviez'iu, jogei tas jį vos tikt metams praslinkus nū atėjimo, iszsivarė isz Marijampolės. Nū to laiko direktorius: kaip pirma mylėjo Lietuvius, taip dabar pradėjo jūs nekėsti, persekioti (pirmiausei jis atstatė nū gimnazijos p. Arminą, o už keliu metu per jį turėjo atsitrakti ir p. K.; kitādu, nors ir pasiliko, bet aizskei buvo nekencziami); ant galo stengėsi kiek galint prisidėti prie iszdildymo Marijampolinės gimnazijos, idant toliaus Lietuvei ne galėtu leisti mokslan savo vaiku. Padarysime czionai platesnę peržvalgą viso jo pasielgimo.

Solovjeviez'ius, užtėmyjo, kad isz jo gimnazijos daugiauisei iszeina ukiszku vaiku. Jam turbut prisisapnavo, kad ukiszki vaikai, iszbaigentieje augsztesnius mokslus, neatbutinai turi pastoti socialistais, nihilistais, ir t. t.; prisilaikydamas tokios nūmonės, jis užsimanė kokiunors budu iszdildyti Marijampolės gimnaziją, idant tokiu budu iszrauti su szaknimis tą visą blogą, kurį szita gimnazija neva atneszdavo. Jau į ministėriją apszvaistos buvo padūtas vienas užmanymas, idant ant vietos gimnazijos įsteigti amatniszšką mokslavietę, o kitas, idant į vietą gimnazijos perkelti isz Veiveriu mokintoju seminariją. Lengva

dasiprotėti, kad padūtoju szitu projektu buvo Solovjeviez'ius. Nors ministėrija apszvaistos, kiek galima buvo užtėmyti, turėjo tokias-pat pažvalgas tame dalyke, vienog szitūdu projektu pakiszto po staltiese, laukdama tiktai atsakanczios progos dėl iszpildymojudvieju, nės takart topadaryti ne galėjo tiktai isz priezasties padūtu praszymu, darodancziuju reikalingumagimnazijos. Solovjeviez'ius vienog da ne norėjo atsisakyti nū savo užmanymo. Jis dabar jau paketino iszrasti ir priezastį dėl uždarymo gimnazijos; priezasezia turėjo buti stoka mokintiniu. Kadangi mokintiniu gimnazijoje buvo gana daug, norineziu įstoti į gimnaziją taip-gi užtektinai, pertai jis pasirupino taip padaryti, jogei skaitlus mokintiniu pradėjo greitai mažintis: jis paliepė mokintojams smarkiaus laipsnius statyti, sunkiaus klausinėti, jai mokintinis, turintis ant vieno bertainio (nors ir ant pirmutinio) du, gaudavo ant egzamino tokipat laipsnį, tai jau turėdavo pasilikti toje paczioje kliasoje; jai kas gaudavo isz raszytu egzaminu daugiau kaip dusyky po du, tai taip-gi pasilikdavo ant antro meto (daugelis likdavo ant treczio meto, tai jau tie turėdavo iszeiti isz gimnazijos). Nei vienas isz mokintoju ne drįso nors truputį priesztaurauti arba užstoti už kokį mokintinį; ant sueigos pedagogiszko šusirinkimo jis tikt vienas kalbėjo, visi-gi kiti tylėjo (taip labai visi jo bijojo!); ką jis nusprendė tai kiti turėdavo ant to sutikti. Pasekmė tokio savvaldiszko pasielgimo buvo ta, kad skaitlius mokintiniu kasmet's greitai mažinosi: 1887/8 moksł. mete buvo jau apie 230 mokintiniu, o pradžioje 1888/9 m. m. pasiliko tikt apie 200; pirmiaus iszbaigdavo gimnaziją no 25 — 30 mokintiniu, o prie Solovjeviez'iaus 1887 m. pabaigė 17, 1888 m. 13, ir szįmet taip-gi 13, pirma priekliasis budavo visados pilnas, paskutiniūse metūse budavo tikt po 20 ir mažiaus (daugiaus Sol. ne priimdavo, nės jūs iszrazdavō nēva ne prirengtais), o pernai pradžioje 1888/9 m. m. buvo tikt trys (direk. ant pedagogiszko pasirodavojimo nusprendė priekliasi uždaryti dėl stokos mokintiniu, bet globėjas Ap. pasakė, kad jai tikt vienas mokintinis butu, tai ir tasyk' priekliasis turi buti atidarytas); taip-pat ir kitose kliasose skaitlius mokintiniu ne daėjo, iki 40, o įpacz augsztesnėse. Tiesa, skaitlius mokintiniu susimažino ne tikt vienoje Marijampolės gimnazijoje, bet ir visose kitose, nės prie to susimažinimo turėjo prisidėti abelni dėl visu gimnaziju nauji įvedimai, nauji įstatymai, visokios permainos, vienog vis-gi nėra nei vienos gimnazijos, kurioje skaitlius mokintiniu, taip didei butu galėjęs susimažinti, kaip tai atsitiko paskutiniūse metūse su Marijampolės gimnaziją (susimaž. net ant 65%; nėra taip-gi nei vienos bėveik gimnazijos, kurioje taip mažas skaitlius baigtu gimnazija, ir t. t.). Pertai neatbuti-

nai turime priimti, kad czionai yra kokia kita priezastis, kuri aplenkia visas gimnazijas apart vienos Marijampolinės; ta priezastis ir yra elgimas Solovjevicziaus.

Tikime, kad Solovjevicz' butu ir iszpildes savo uzmanyma, jaigu tikt butu ilgiaus czia pabuves. Vienog da Ponas Dievas suvis ne apleido Lietuviu: del tulu priezascziu pradzioje 1888/9 m. m. Sol.-iui paliepta Apuchtin'o atsi-traukti, o ant jo vietos tapo atsiutas Gijevski's, buvusias inspekt. 5os Varzavinės gimnazijos. Ni to laiko Marijampolės gimnazija umai pradėjo atsigauti. Pirmiausei Gij. labai nusistebėjo, pamatęs kiekvienoje kliaosoje taip mažą skaitlių mokintiniu; idant dapildyti gimnazija, jis po nauju metu padarė egzaminus į visas kliaosas, priesz tai apgarsinęs laikraszcziūsė: tada įstojo apie 40, nauju mokintiniu. Užtėmyjęs, kad kokis neturtingas mokintinis dėvi sudriskusia ke-pure, arba neszioja suplyszusi žiupona, dūda jam paszelpa isz koku-ten gimnazijiniu pinigų (kuris Sol. slėpė), liepdamas įsitaisinti naują drabužį. Jis įvedė naują sistemą perleidimo į augsztesnę kliašą: jai kas metūse gerai arba vi-dutiniszka mokinosi, tai nors ir isz raszomu eg-zaminu gauna ir daug 2, jis vienog tokiam pa-skiria dadėtinį atsakomą egzaminą ir perleidžia į kitą kliašą, prisilaikydamas tos suvis teisingos nūmonės, kad vienas puslapis raszomo egzamino da negali visados iszrodyti nemokėjimą. Szy-met Gijevski's padarė egzaminą į pirmą kliašą prisz vakaciją sykiu su priekliasiu, o kitą da po vakacijai, idant tiktai ko daugiauisei surinkti mokintiniu. Patsai Gijevski's yra budo meilaus, teisingo, jis mėgsta draugija su mokintojais (per-tai labai stebėjosi, matydamas, kad jie, pripratę prie apšeimo Solovjevicziaus, szalinasi).

Tiktai ne galima suprasti, kodėl augsztesnė valdzia, prisilaikant tokiu-pat pažiuuru apie Ma-rijampoles gimnazija, kaip ir b. dir. Solovjevicz' atsiuntė czion Gijevski, žmogų, kuris matomai turi suvis kitokias nūmones?

Jonas Bitaitis.

Buenos-Ayres. Kadangi andai apreiszskėte pa-gaidavimą daugiau žinios isz republikos Argentinos, noriu Jums, mieli ponai ir skaitytojai „Varpo“ prisiųst nauju žinelu, nors trumpai surazgiotą rezginėlį.

Į pirmąjį įsodįsiu geriausia krumelį. Kaip man rodos, apznaimjdamas apie retą — beveik negirdėta ir dyvina nusidavimą stalcioj republikos Argentinos tai yra mieste Buenos Ayres. Gal ne viens siekavas ir nekantrus skaitytojas pamislys dvasioj: kas-gi ten atsitiko kad negirdėtu ir dyvinu žinpaiszys vadina! Palaukit, o dasizinosit.

Atsitiko czionai, ko Lietuva neregėjo nu keliu szimt-mecziu, o gal but ir niekad nu pat patapo... O tai, kad niat po žeme, už raganiszko Atlanto, beveik ant galo svieto — parode mums Italai lyg kokius monus lietuviszką Vaidą — Theatre. Ar tai ne dyvai? Parodė mums bent paveikslą senų gadynių — žmoniu, kytriuju

raganiu, ir vaisko su visais karzygeis. Mažas mus pulkelis yra sziczionai, susiglaudžentis isz triju tikrų Lietuvninku, dvieju pusljetuvninku ir kelato Lenku, mylincziu Lietuvą (nės patys isz pirmu į antrus iszvirte) bėgom pasiziopsot, n'atbodami surumo dvigubmylėto bileto. Iszvydimas gaisru ir baisei graudulingu Vaidalotu, apraudojancziu nelaimę Lietuvos ir mums szirdis suspaude ir aszarą iszverže ir atsidusį isz krutines, pro praszo-kusia garbę gentiszką ir gi sielvartingus vargus sentė-velu, isztrauke kažinkokia dvasiszka galybe.

Rode tą sztuką atsikartodami, theatras vis buvo prikimsztas žiopių visokių stonu ir veislių o ranku plo-jimo, kojomis tyrimo ne buvo galo. Po dūsyk po kožnos scenos iszszaukdinėta aktorius. Mą viskas patiko, įpaczei muziką neiszpasakytai graži griebenti už szirdies, nepatiko tikt tai, kad musu garbingiausyji Karzygi. paskutini beveik milžiniszkaį Lietuvos apgynėja, Vy-tauta padarė iszdavėju ir pardavėju (szpiegu ir zdrajca) tėviszkos žemės ir gentės. Bet tai ne kito kieno kalte, kaip tikt pirmojo autorio Adomo Mickievicziaus, kuris raszydams savo tikrai ikveptaji poematą tą raganiszkaį Konradą Vallenrodą, kurs todėl puiku vylų iszrado per įkvepimą Raganiaus Vierėjo arba Vajdaloto Albano nuženklino Vytautą kaipo iszdavėja. Nesuprantam, kodėl ne pastate tikrojo „Zdrajcos“ iszdavėjo ir baisaus galva-žudžio Jagielos ant tos vietos! Ale czia ne apie tūs dalykus kalbama, tikt apie sztuka. Todėlgi kas nesi-kisza prie bylotakio, atmetam szalin.

Kaip matot rodyta Buenos Ayres'e. „Konrada Valenroda.“ Dabar pasakysiu kad isz tos raganiszkos giesmės, arba pasitaisysiu ir sakysiu karzygiszkos dainos, paraszė viens Italus su raganiszka pravarde. A. Ghis-lanzoni, giesmė, arba dainą vardu „I Lituani. Drama Licico“. Kits vėl raganius A. Pouchielli paraszė muziką, ale dyvinai nusistebėtina ir padarė begalo gražę operą. Jaigi opera. Drammatas su prologu ir trimis veikalais arba aktais.

Spausdinta knjgute su 72 puslapeis.

R. Stabilimento Muzicalo Recordi

Milano — Napoli — Roma — Firenze — Londra.

23 Charles Street Middlesex Hospital. W.

Apraszinėt viską negalimą. Vienog reik primint, jog labai smutnas dramas. Dėl politiszku dalyku daug aplaista kaip ir prazuvimas kryziokiszko vaisko užpusty-tūse ravūse pas Vilniu ir bėgimas per Lietuvą.

Smutniausia žiurėt ir už szirdies ima, kaip lie-kanos vaisko zokono jūdškryžniku parbėga. Potam dvy-lika jūdvarniu — inteligencijėi musu pažystamu ateina pagiežtoji tėviszkės nužudyt, tas imą cziamiryczes ir Albanas nori su jūm mirt, tam nedave ir trauke ant žemes taure, atbėga Aldona — įpūla įsilauža jūdvarnei ant nelaimės ir musu apmaudo da didesnio sujeis ir Vytautą neva sudraugavojo. Konradas da gynėsi, tame vaiskas lietuviszkas įpūla į pilį ir 1½ jūdvarniu persi-gandę suriko prapūlam bet tame ir K. Valenrodas krinta ant žemės arba ant aslos ir mirszta, o Aldona alpama raudu raudas sūkia... ir — mes metam uždengtųvą pirmneng theatras to atsinaujina akyse regejims o szirdy sopulingas skaudus pajantimas... —

Neraszytumėm ane tiek, kad žinotamėm nerase nei vienos jau dvasėles Lietuvoj, kuri pasidalytu su mumis nors vienintelu tyru ir skaiscziu atsidusimu pro — užgesita Lietuvos žvaigžde... ne isz musu sentė-veliu kaltės, nės jie gynėsi kuri paskiausio laszo krauju ir iki dvasę iszleido, gal turėjo mielus vadovus — kuriūs galybės peklos iki vienam iszūdė.

E.

Politika.

Vieros bei politikos dalykūse daug isztaisyti norint, reikia tikro persiliudyjimo ir drąsos bei valnybės, savo duma isztarti. O kadangi daugel stokoja tikro persiliudyjimo, arba dėlei dūnos kasnio tur raszyti ir kalbėti, kaip jiemis paliepta, isz to atsieina nūbodžiaus ginczai ir vaidai. Augsztiejie politikos mistrai sziamė czėse mėgsta, sav patys pasistatyti neprietelį ir tą pagal savo pasimėgimą kedėti: jie mėgsta užtarti, ko nei viens ne užsigina, ir tokiu budu vis pasilik pergalėtojais.

Szį kartą ne atbosim veikalu politikos mistru, ne kalbėsime apie praėjusį apsilankymą Maskolijos ciecoriaus Berline, apie kelione Vokietijos Ciecoriaus į Atėna bei Konstantinopili ir kitus atsitikimus, turinczius politiszką pažymį, atpencz apmastysim likimą Lietuvos po ateisenczio karo.

Dabarnykszczia Lietuva priklauso isz dalies prie Maskolijos; todėl karas tarp tu dvieju karalyscziumums yra svarbjusias dėlei musu butybės. Jai Maskolei Vokieczius pergalėtu, tai jie jiemis atimtu menkiausei Rytprusus, taigi ir prusiszką Lietuvą. Koksai butu tada likimas Lietuvos? Smutnas ir apgailėtins. Maskolei tada paprastu gvoltiszku budu savo kalbą ir vierą platintu. Ogi jau dabar pusvokieczei Prusu Lietuvinkai rods ne tojau Maskoleis pastotu, ale prie Vokiecziu kaip didesnio prispausto pulko prisimestu ir povisam isznyktu,

Jai Vokieczei Maskolius pergalėtu, tsi pareitu didžiausia dalis maskoliszkos Lietuvos prie Vokietijos. Vokietija ne atimtu Maskoliams Baltmarin žemės, norint czionai daugybe Vokiecziu gyvena, nėsa ji jau tur gana atviru t. e. sunkei apginamu rubeziu. Kancleris Bismarkis sykį atsitinkant atvirai isztarė, kad Prusai minėtases žemdalis nei dūvanai ne imtu, ogi ir ne yra priezasties, jo tiems žodžiams abejoti. Ale kitą dalį Maskolijos Vokietija isz tikro pasisavintu, tai butu žemės dalis, kuria Prusai metuse 1793 ir 1795 per gvoltiszką iszsidalinimą Lenku karalystės įgijo, vadinama tūczės „Sūdpreussen“ ir „Neu-Ostpreussen.“ Napoleons I., mete 1806 Prusus pergalėjęs, tą žemės dalį Lenkams vėl atdave, o kaip metuse 1813 ir 1814 Francuzai pergalėti tapė, tai Maskolei pasilaikė didžiausią dalį tu žemiu, kurias Prusai pirmto buvo Lenkams atėmė. Prusai tūkart turėjo tylėti priesz savo didyjį kaimyną. Po laimingo karo Vokietija atimtu Maskoliams menkiausei žemės dalį, gulinczia tarp Vyslos bei Niamuno su Varszavos bei Kauno miestais. Dėlto pareitu didžiausia dalis Lietuvos prie Vokietijos; rasi ir visa maskoliszkoji Lietuva. Tai butu gadnu Lietuvos iszlikimui. Valei esant, atsirastu daug laikrascziu ir rastu gana skaitytoju. Daug dvasiszku skarbu, kurie dabar pakasti, galėtu spaudzinti tapti ir daug žėgnonės iszprovyti. Galėtu tada ir keli lietuviszki diputiertai skiriami buti, kurie užtartu saime ir musu tautiszkas prievoles. Vienu žodžiu: Lietuva vėl naujei atgytu. Ateinasis karas Dieve dūk rasi dar toli. Bus kaip bus, mums pūlas drąsei į ateitinę žvelgti.

Krumplys.

Isz produktiszku turgaviecziu.

Javu prekia pabaigoje szio mėnesio ant visu užrubeziniu turgaviecziu pasikėle; ateinancziame laike javai, kaip pranesza, vis eisė brangyn.

Rugei: Berlyne 82—88 kap. už puda; Gdansk'e 78; Kaune 68—74; Karaliaucziuje 79; Lidoje 65—70; Liepo-

juje 77—78; Dinaburge 65; Marsylijoje 117½; Minsk'e 65; Amsterdam'e 84½; London'e 87; New-York'e 86; Odessoje 64—75; Seinūse (Savalku rėdyb.) 78—80; Varszavoje 75—84; Rygoje 77—78 kap. už puda.

Kvieczei: Amsterdam'e 102½ kap. už puda; Berlyne 101—112; Gdansk'e 103; Dinaburge 90; Kaune 95—105; Karaliaucziuje 107; Lidoje 100—105; London'e 116—127; Marsylijoje 113—121; Minsk'e 80—100; New-York'e 105; Odessoje 90—106; Rygoje 97—105; Seinūse 109—110 Varszavoje 96—104 kap. už puda.

Miežei: Berlyne 87—138 kap. už puda; Gdansk'e 68—89; Dinaburge 60; Kaune 60—100; Karaliaucziuje 64—107; Lidoje 70—75; Liepojuje 64—77; London'e 74—88; Minsk'e 70—73; Odessoje 52—60; Rygoje 72—75; Seinūse 72—74; Varszavoje 72—95.

Avizos: Berlyne 87—93; Dinaburge 61; Kaune 67—73; Karaliaucziuje 63—81; Lidoje 70—75; Liepojuje 66—80; London'e 83—104; Marsylijoje 82—85; Minsk'e 53; Rygoje 69—75; Seinūse 70—72; Varszavoje 72—95 kap. už puda.

Sėmenys: Liepojuje 128—133; Rygoje 129—136; kap. už puda.

Gromatnyczia.

Gabryėlai Meldziu prisiunsti tikrą antraszą bei likuse dalį apie bitininkyste.

Apgarsinimai.

Twirtus užtylėjims.

Iszvedu tikrai giliukingus apsideimus (apsizanyjimus) visokiu stonu. Garbingos Offertos maldūtus locnei po antraszu: **Offerte 1590 postrestante in Szameitkehmen Kr. Tilsit, (Ostpreussen.)**

Lietuviszka draugystė „Byrutė“

atliks 15. Grūdi (Decėmber) sz. m. 3. adynoje po pietu Tilzeje svetlyczioje pono Kalwaiczio, vokiszkoj ulyczioj 29 bute gyvenanczio savo metinį susiejimą, ant kurio kiekvienas tikras Lietuvis nūszirdžei užkviecziamas.

Draugystės vyriausybė.

Lietuwiszkos

Kalendros

su Abrozais

an metu

1890

wisai Prusu Lietuvai pritinkanczios yra gaunamos pas

Kr. Woska,

Ragaineje.

Iszdūdamas kaszta susivienyjimo Lietuvos inteligentu. — Atsakantis rėdytojais: Martynas Jankus Bitėnūse per Lompėnus. Spaudintą pas Kr. Woską Ragaineje.